

HELSINGIN YLIOPISTO

KATSAUKSIA 60/2024

HELSINGIN YLIOPISTO
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
KRIMINOLOGIAN JA OIKEUSPOLITIIKAN INSTITUUTTI

Henkirikoskatsaus 2024

Miisa Törölä, Anna Raeste ja Sofia Malinen

Huomautuksia

- Ellei toisin mainita katsauksen tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmän tietoihin ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (entinen Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) tutkimuksiin.
- Henkirikollisuuden seurantajärjestelmä on Poliisihallituksen ja Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin yhteisesti ylläpitämä tietokanta.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

JULKAISIJA

Helsingin yliopisto

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

www.helsinki.fi/fi/kriminologian-ja-oikeuspolitiikan-instituutti

PL 16 (Snellmaninkatu 10)

00014 HELSINGIN YLIOPISTO

SARJA

Katsauksia 60/2024

ISBN 978-951-51-0708-4 (pdf)

ISSN 2342-7779 (verkkojulkaisu)

TAITTO

Unigrafia

Sisällys

Tiivistelmä	2
1 Henkirikosseuranta	3
2 Historiallinen ja alueellinen kehitys	5
2.1 Henkirikollisuus Euroopassa	5
2.2 Henkirikollisuuden kehitys viime vuosikymmeninä	7
2.3 Alueellinen jakauma	10
3 Rikokset	12
3.1 Uhrien ja tekijöiden määrä	12
3.2 Osapuolten suhde	13
3.3 Osapuolten aiempi keskinäinen fyysinen väkivalta	15
3.4 Henkirikoksen uhrin aikaisempi tukeutuminen viranomaisiin	16
3.5 Henkirikostutkinnassa tunnistetut teon motiivit	17
3.6 Tekopaikka	18
3.7 Tekovälineet ja uhrin saama ensihoito	19
3.8 Henkirikoksen osapuolten päihtymys tekohetkellä	21
3.9 Henkirikoksiin liittyvät oheisrikokset	24
4 Rikososapuolet	25
4.1 Ikä ja sukupuoli	25
4.2 Työelämäsuhte ja sosioekonominen asema	27
4.3 Perheasema	29
4.4 Erityisryhmät rikososapuolina	31
4.5 Nuorten henkirikollisuus	32
5 Henkirikollisuuden ilmitulo ja kehitys vuosina 2009–2022	35
5.1 Henkirikosten ilmitulo	35
5.2 Vuosien 2009–2022 kokonaiskuva	36
5.3 Korona-ajan tarkastelu	37
5.4 Lopuksi	40
Kirjallisuutta	41
Liitteet	43

Tiivistelmä

- Tilastokeskuksen Rikos- ja pakkokeinotilaston mukaan poliisin tietoon tuli 83 henkirikosta vuonna 2022. Henkirikosseurannan, johon rikokset kirjataan vasta esitutkinnan päätyttyä, viimeisen arvion (27.2.2024) mukaan henkirikosten määrä vuonna 2022 oli 69. Lopullinen määrä tulee olemaan näiden lukujen väliltä.
- Henkirikollisuuden taso on vähentynyt katsauksen seurantajakson 2009–2022 alkupuolelta jakson loppupuolelle 1,8 surmatusta 1,4 surmattuun 100 000 asukasta kohti (-23 %). Myönteinen kehitys näkyi hieman selkeämmin miehiin kohdistuneessa väkivallassa. Laskeva trendi näyttää kuitenkin tasaantuneen hieman 2010–2020 vuosikymmenien vaihteessa.
- Tilastokeskuksen tietojen mukaan poliisin tietoon tuli 64 henkirikosta (-23 %) vuonna 2023, mikä tarkoittaa 1,1 surmattua 100 000 asukasta kohti. Lasku on huomattava suhteessa aiempiin vuosiin.
- Henkirikosten pääosa liittyy Suomessa työelämän ulkopuolella olevien, toisilleen tutujen miesten keskinäisiin alkoholinkäyttötilanteisiin yksityisasunnoissa. Aseena on tyypillisesti keittiöveitsi ja surmaajat ovat pääsääntöisesti uhrejaan nuorempia. Päihtymisen käyttö on henkirikoksissa keskeisessä osassa: vuosina 2009–2022 aikuisten välisistä henkirikostapauksista 65 %:ssa kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä päihtyneenä, 78 %:ssa ainakin yksi osapuolista oli päihtynyt.
- Yleisimmin uhri oli ystävän tai tuttavan surmaama (47 % uhreista). Parisuhdetappoja oli noin viidennes (22 %) ja surmista ennestään tuntemattomaan henkilöön kohdistuneita tekoja oli 13 %. Perheenjäsenten välisiä tekoja oli 15 %.
- Henkirikollisuuden maakunnalliset tasoerot ovat jatkaneet supistumistaan viime vuosina ja kaikkien maakuntien vuotuinen keskitaso jäi seurantajaksolla alle kolmen surmatun 100 000 asukasta kohti. Korkeimmat henkirikollisuuden tasot olivat Kainuussa, Lapissa ja Kymenlaaksossa vuosina 2009–2022, matalin taso oli Ahvenanmaalla, Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla. Henkirikollisuuden taso on Suomessa tällä hetkellä Euroopan unionin kahdeksanneksi korkein.
- Koronapandemian vaikutukset näkyivät verrattaessa vuosia 2020–2022 vuoteen 2018 muun muassa uhrin kodin yleistymisenä entisestään henkirikoksen tekopaikkana ja julkisten tilojen osuuden kasvuna jälleen pandemian jälkeen. Lisäksi sekä tekijöiden että uhrien keskimääräinen ikä laski kyseisinä vuosina ja huumausaineiden vaikutuksen alaisuus on kasvanut suhteessa etenkin uhrien osalta. Naisuhrien suhteellinen osuus kasvoi vuosina 2021 ja 2022, parisuhdesurmien osuus puolestaan hieman pieneni.

1 Henkirikosseuranta

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (silloiselta nimeltään Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos), Poliisiammattikorkeakoulu ja sisäministeriön poliisiosasto käynnistivät 1.6.2002 henkirikosseurannan. Hankkeen tavoitteena on ollut seurata henkirikosten määrän ja piirteiden kehitystä sekä tuottaa tietoa, jota voidaan käyttää henkirikosten ehkäisyyn, kansainvälisten sopimusten edellyttämien tiedonkeruuvaihtojen toteuttamiseen, rikosten selvittämiseen ja väkivallan syiden perustutkimukseen. Seurantaa koskeva sopimus uusittiin vuonna 2020, jonka jälkeen hanke on jatkanut toimintaansa Helsingin yliopiston ja Poliisihallituksen yhteistyönä. Sopimuskatkokosten seurauksena vuoden 2019 lukuja ei voida kuitenkaan käyttää järjestelmässä.

Tietokantaan on kirjattu perustiedot poliisin tietoon tulevien henkirikosten (murha, tappo, surma, lapsensurma) ja tahallisen pahoinpitelyrikkosen yhteydessä tehtyjen kuolemantuottamusrikosten osapuolista sekä teonpiirteistä. Tietokanta ei sisällä tietoja henkirikoksen yrityksistä tai muista väkivaltarikoksista.

Tiedot on kerätty rikosten esitutkinnasta vastaavilta henkilöiltä määrämuotoisella sähköisellä lomakkeella. Ne on kirjattu, kun esitutkinta on saatu loppuun tai rikoksen ilmi tulosta on kulunut yksi vuosi. Käytännössä tietokanta sisältää siten tietoja poliisin tietoon tulleista ja esitutkinnassa todennäköisiksi henkirikoksiksi todetuista tapauksista vuosilta 2002–2022. Tietojen kattavuutta on seurattu poliisiasiaintietojärjestelmän (PATJA) avulla sekä verraten tietoja Tilastokeskuksen lukuihin.

Tiedonkeruun pohjana olleessa tutkintalomakkeessa on ollut rikosta ja sen ominaispiirteitä koskevia, rikososapuolia koskevia ja tutkinnallisia seikkoja koskevia kysymyksiä. Seurannan pääasiallinen laskentayksikkö on henkirikoksen uhri. Henkirikostietokannan käyttöoikeus on Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutilla ja Poliisihallituksella. Tietoja julkistetaan vain muodossa, josta yksittäisiä asianosaisia ei voida tunnistaa. Tietokantaa säilytetään Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa.

Vuosina 2002–2021 henkirikosseurannan seurantajärjestelmän ylläpidosta ja raportoinnista vastasi oikeustiedetaustainen kriminologi Martti Lehti. Lehden viimeiseksi henkirikostietokannaksi jäi vuoden 2020, pääasiallisesti vuodet 2010–2018 kattava julkaisu. Tämä käsillä oleva katsaus on ensimmäinen uusien voimien tehty: laatimiseen osallistuivat henkirikosseurantatutkija Miisa Törölä, suunnittelija Anna Raeste ja tutkimusavustaja Sofia Malinen. Raportin ensimmäinen varsinainen käsittelyluku tarkastelee suomalaisten henkirikosten määrän suhteutumista Euroopan muihin maihin sekä määrän kehitystä 2000-luvulla. Luvut 3 ja 4 kuvailevat

henkirikosten piirteitä ja tilannekohtaisia tekijöitä vuosien 2009–2022 ajalta henkirikostietokannan pohjalta. Luvussa 5 vedämme yhteen henkirikollisuuden kehitystä viime vuosina ja tarkastelemme koronavuosien muutoksia henkirikollisuudessa. Aikaisemmista henkirikoskatsauksista poiketen tässä raportissa ei esitetä rikosten oikeuskäsittelyyn tai tuomioihin liittyviä tietoja, vaan ne käsitellään erillisessä julkaisussa.

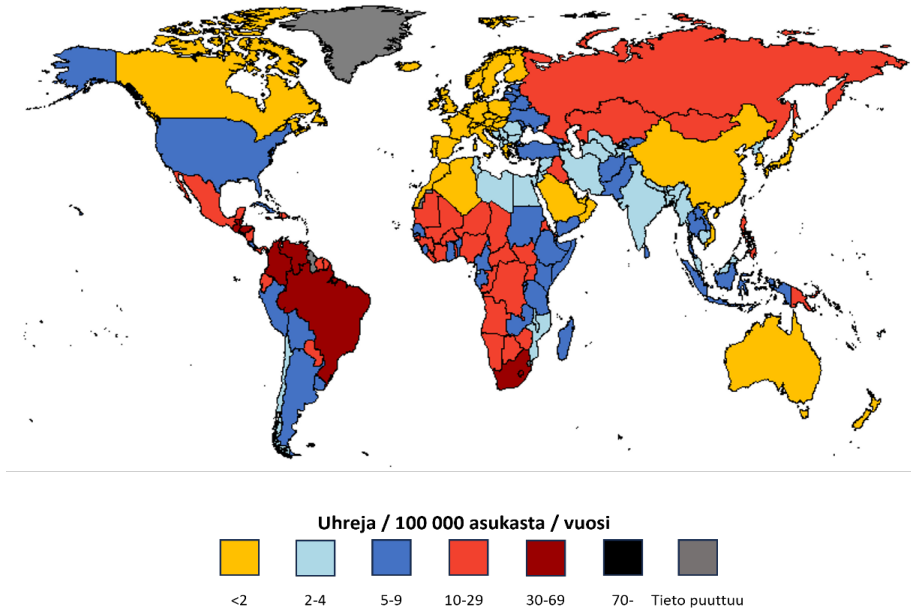
2 Historiallinen ja alueellinen kehitys

2.1 Henkirikollisuus Euroopassa

Rikollisuuden kansainvälisen vertailun ongelmana on se, että rikostunnusmerkitöt eroavat maittain huomattavasti. Kuolemaan johtaneen väkivallan kohdalla vertailuongelma on vähäisempi kuin seurauksiltaan lievemässä väkivallassa. Kuitenkin myös henkirikoksia koskevia rikostilastotietoja vertailtaessa on muistettava, että niitä tilastoidaan hyvinkin monenlaisilla ja kirjavilla rikosnimikkeillä, joista aina ei suoraan ilmene, että kyseessä on uhrin kuolemaan johtava väkivaltarikos. Ongelmia tuottaa myös rajanveto tahallisten ja tuottamuksellisten rikosten välille, samoin rikoksen yritysten erottelu täytetyistä rikoksista.

Yksiselitteisin tahallisen väkivallan kansainvälisesti kattava ja vertailukelpoinen tilastollinen lähde on maailman terveysjärjestön WHO:n keräämät kuolemansyytilastot. Tosin maakohtaiset erot rikosten selvityskyvyssä ja terveydenhuoltojärjestelmien toimivuudessa vaikuttavat myös niiden sisältämien tietojen vertailukelpoisuuteen. Kuolemansyytilastoissa henkirikoksen aiheuttamiksi kuolemantapauksiksi kirjataan ainoastaan ne, joissa kuolemaan johtaneet vammat aiheuttanut väkivalta on kyetty selvittämään tahalliseksi ja uhrista on voitu kirjoittaa kuolinsyytodistus. Kuolemansyytiedot ovat pääsääntöisesti väestöpohjaisia.¹ Toisin sanoen esimerkiksi Suomen kuolemansyytilastoon kirjataan Suomessa asuinpaikan omaavien henkilöiden henkirikoskuolemat riippumatta siitä missä maassa ne ovat tapahtuneet. Vastaavasti Suomessa surmattujen ulkomaalaisten kuolemantapaukset kirjataan heidän kotimaidensa tilastoihin.

1 Varsinkin väestöltään pienissä ja keskisuurissa maissa virallisen väestön ja tosiasiallisen väestön määrällinen ero voi vaikuttaa suhdelukuihin olennaisesti (esim. Persianlahden maat tai Singapore). Syytä on huomioda myös rikollisuuden kansallinen jakauma, mikäli esimerkiksi pääosa henkirikosten uhreista on viime vuosina ollut ulkomaalaisia, eivätkä näy kuolemansyytilastossa.

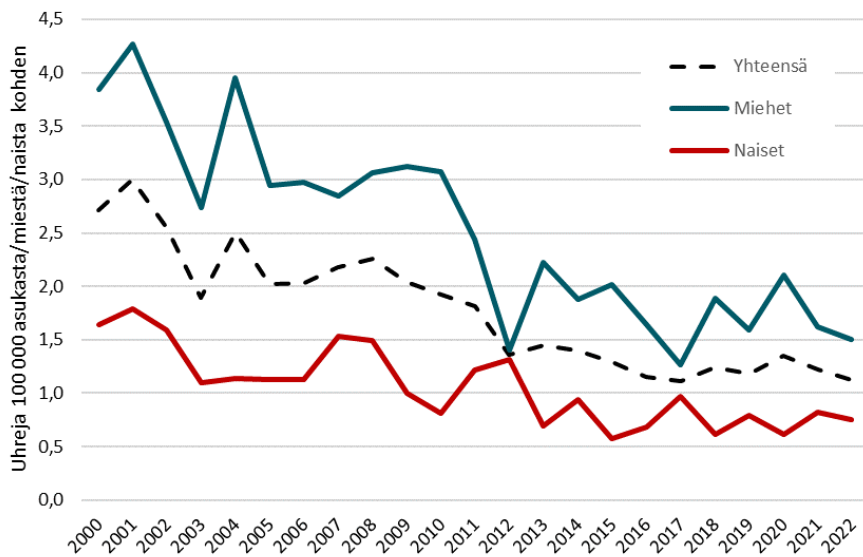

Kuvio 1. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti vuosina 2009–2022. (WHO: Estimates of rates of homicides per 100 000 population.)

Eurooppa on tahallisen henkirikoskuolleisuuden tasolla mitaten yksi väkivallattomimmista alueista nykymaailmassa, muun muassa Australian ja Kanadan ohella (kuvio 1). Perinteisesti Euroopan on voinut jakaa henkirikollisuuden tason perusteella neljään vyöhykkeeseen. Läntisessä ja eteläisessä Euroopassa henkirikollisuus on pitkään ollut matalampi kuin idässä ja kaakossa. Lännessä henkirikoskuolleisuus laski nykytasolle viime vuosisadan alkuun tultaessa, etelässä toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Suomi kuului tässä jaossa 1800-luvulta alkaen korkean henkirikollisuuden itäiseen vyöhykkeeseen. Tilanne on kuitenkin muuttunut olennaisesti viimeisten kahden vuosikymmenen aikana. Rikollisuustasot Euroopan unionin alueella näyttäisivät kauttaaltaan olevan yhtenäistymässä (sukupuolivertailun osalta ks. liitetaulukot 1 ja 2). Eniten henkirikoksia asukasta kohti tehdään Euroopassa Venäjällä (9,6) ja vähiten Sveitsissä (0,5).

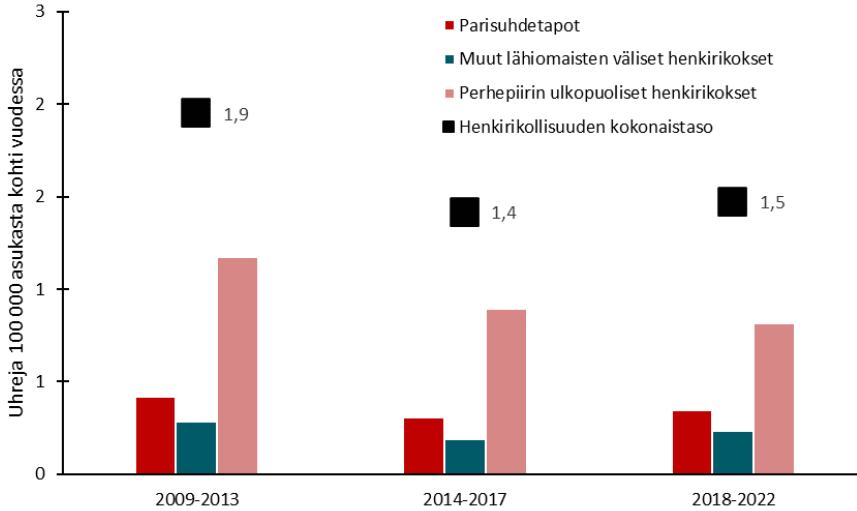
2.2 Henkirikollisuuden kehitys viime vuosikymmeninä

2000-luvun tähänastinen henkirikollisuuden määrän kehitys jatkaa jo 1990-luvulla alkanutta rikollistason laskua (kuvio 2). Väestötasolla henkirikoksen uhriksi joutuminen on yleisen trendin mukaisesti tyypillisempää miehille. Poikkeuksen tekee vuosi 2012, jolloin sekä mies- että naisuhrien määrä suhteutettuna väestöön oli lähes samansuuruinen.

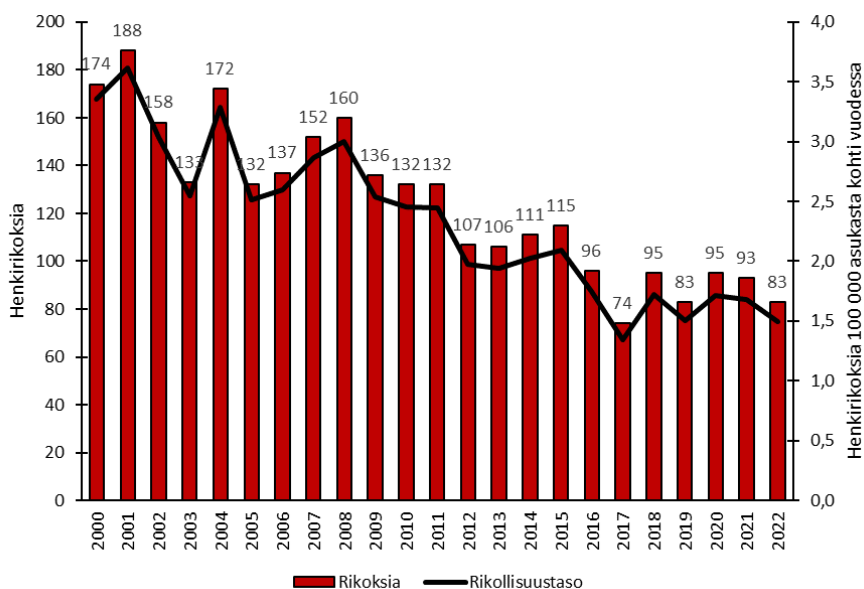
Kuvio 2. Henkirikoskuolleisuuden kehitys Suomessa 2000-luvulla (ei sisällä lapsensurmia). (Tilastokeskus 2024a.)

Henkirikostyypeittäin tarkasteltuna henkirikollisuuden taso on laskenut 2000-luvun alkupuolelta lähtien niin lähisuhdeväkivaltaan kuin perhepiirin ulkopuoliseen väkivaltaan liittyvissä teoissa. Vuosien 2018–2022 välisenä aikana on nähtävissä lievää nousua parisuhdetappojen ja muiden lähiomaisten välisissä henkirikoksissa (kuvio 3; ks. Suonpää ym. 2023, 18).

Kuvio 3. Henkirikollisuuden taso rikostyypeittäin 2009–2022. (Henkirikosseuranta.)

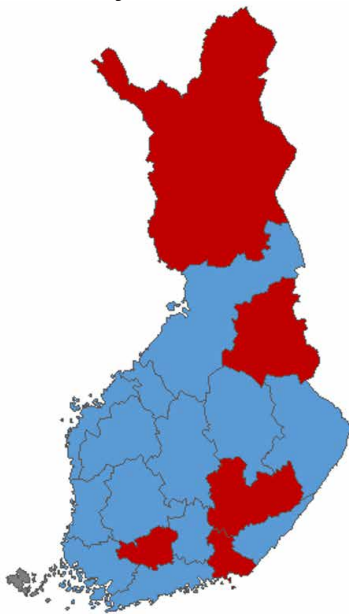
Vuonna 2022 poliisin tietoon tuli Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 91 henkirikosta vähemmän (–52 %) kuin vuonna 2000 ja 49 henkirikosta vähemmän (–37 %) kuin vuonna 2010. Laskeva kehitys Suomessa on ollut osa yleisempää kansainvälistä kehitystä (ks. kuvio 4). Henkirikosten vähentyminen koskee erityisesti miehiä (Suonpää ym. 2022). Siitä, mikä laskun on aiheuttanut, ei ole muodostunut selvää näkökantaa (Eisner 2008; Lappi-Seppälä & Lehti 2015). Rikollisuustason lasku ei näyttäisi kuitenkaan olevan suorassa yhteydessä esimerkiksi demografiseen kehitykseen, vaikka väestön vanheneminen onkin erityisesti Euroopassa siihen myötävaikuttanut (Nieuwbeerta & Leistra 2007; Lehti 2015).

Kuvio 4. Henkirikosten määrä ja rikollisuustaso 2000–2022. (Tilastokeskus 2024b.)

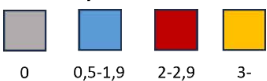
2.3 Alueellinen jakauma

Kuntatyyppiryhmien väliset erot henkirikollisuuden tasossa ovat Suomessa tällä hetkellä pienet². Henkirikollisuuden alueelliset erot ovat suuremmat, vaikka ovatkin viime vuosina supistuneet. Korkean väkivallan alueilla rikollisuustaso on pääsääntöisesti korkea kuntatyyppistä riippumatta, matalan henkirikollisuuden alueilla vastaavasti maan keskiarvon alapuolella niin kaupungeissa kuin maaseudullakin. Korkean henkirikollisuuden maakunnat ovat viime vuosikymmeninä löytyneet pääasiassa Itä- ja Pohjois-Suomesta. Toisaalta henkirikollisuuden väheneminen, joka alkoi Etelä- ja Länsi-Suomesta, on nyttemmin havaittavissa koko maassa. Seurantajakson 2009–2022 vuotuinen keskimääräinen rikollisuustaso ei ole henkirikosseurannan mukaan ylittänyt missään maakunnassa kolmea surmattua 100 000 asukasta kohti. Katsauskaudella henkirikollisuuden taso oli korkein Kainuussa (2,8) ja matalin Ahvenanmaalla, missä ei tehty yhtään henkirikosta. Manner-Suomen maakunnista matalin rikollisuustaso oli Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla (molemmissa 0,9) (kuvio 5).

2009-2022

Rikoksia / 100 000 asukasta

Kuvio 5. Henkirikollisuuden vuotuinen taso maakunnittain 2009–2022. (Henkirikosseuranta.)

² Taajamaväestön osuuden ja suurimman taajaman väkiluvun perusteella tehty ryhmittely. Tilastollinen kuntaryhmitys sisältää kolme luokkaa: kaupunkimaiset kunnat, taajaan asutut kunnat ja maaseutumaiset kunnat (Tilastokeskus 2024c: Tilastollinen kuntaryhmitys).

Eniten henkirikoksia on kirjattu 2000-luvulla nykyisen Sisä-Suomen poliisilaitoksen alueella, 2010- ja 2020-luvuilla keskimäärin kaksitoista vuodessa. Itä-Suomen poliisilaitos on viime vuosina tutkinut vuosittain keskimäärin yksitoista henkirikosjuttua ja Helsingin, Lounais-Suomen ja Oulun poliisilaitokset noin yhdeksän. Määrällisesti vähiten henkirikoksia on 2010- ja 2020-luvuilla tehty Länsi-Uudenmaan ja Lapin poliisilaitosten alueilla, keskimäärin neljä ja viisi vuodessa. Kaikkien muiden poliisilaitosten, paitsi Lapin, tutkimien henkirikosjuttujen määrä väheni vuosien 2003–2009 ja 2009–2022 välillä selvästi. Myös Lapissa henkirikosten kokonaismäärä väheni ajanjaksojen välillä, mutta ennen vuotta 2009 Keskusrikospoliisi tutki noin neljäsosan Lapissa tehdyistä henkirikoksista. Tämän johdosta Lapin poliisilaitoksen tutkimien henkirikosjuttujen määrä on kasvanut seurantajaksolla 2009–2022 viisi prosenttia verrattuna vuosiin 2003–2008 (taulukko 1).

Taulukko 1. Poliisilaitosten tutkimien henkirikosjuttujen vuotuisen määrän keskiarvo vuosina.

Poliisilaitos	2003–2008	2009–2022	Muutos (%)
Keskusrikospoliisi	10,0	2,2	-78 %
Helsingin poliisilaitos	13,8	9,4	-32 %
Länsi-Uudenmaan poliisilaitos	7,0	4,2	-40 %
Itä-Uudenmaan poliisilaitos	8,7	6,9	-20 %
Hämeen poliisilaitos	10,8	6,2	-43 %
Kaakkois-Suomen poliisilaitos	7,5	5,8	-23 %
Lounais-Suomen poliisilaitos	14,5	9,1	-37 %
Sisä-Suomen poliisilaitos	17,7	12,0	-32 %
Pohjanmaan poliisilaitos	6,5	5,5	-15 %
Itä-Suomen poliisilaitos	15,2	10,8	-29 %
Oulun poliisilaitos	9,3	8,6	-8 %
Lapin poliisilaitos ³	4,3	4,5	+5 %
Ahvenanmaan poliisilaitos	0,2	-	-
Koko Suomi	125,7	85,2	-32 %

3 Nykyisen Lapin poliisilaitoksen toiminta-alueella kirjattiin vuosina 2003–2008 keskimäärin 6,0 ja vuosina 2009–2022 keskimäärin 4,5 henkirikostapahtumaa vuodessa (-25 %).

3 Rikokset

Seuraavat tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmään 27.2.2024 mennessä kirjattuihin henkirikoksiin. Varsinainen katsauskausi käsittää vuodet 2009–2022. Henkirikosseuranta on jatkunut 22 vuotta ja mahdollistaa nykyisin myös ajallisten muutosten tarkastelun. Katsauskaudelta kirjattujen henkirikosten määrä oli 1163, joista 28 oli tietokannassa merkitty pimeiksi.⁴ Pääepäiltyjä katsauskauden selvitettyissä rikoksissa oli 1112.

3.1 Uhrien ja tekijöiden määrä

Katsauskaudelta kirjatusta 1108 henkirikostapahtumasta 28 oli ollut vielä raporttoimishetkellä ilman yhtäkään epäiltyä. Tapahtumista, joissa tekijöiden henkilöllisyys oli selvitetty, pääosassa (83 %) oli ainoastaan yksi tekijä.⁵ Useamman uhrin rikostapahtumia oli neljä prosenttia kaikista, useamman tekijän 17 prosenttia. Kaksi uhria vaatineita rikostapahtumia oli katsauskaudella 35 ja useamman uhrin rikoksia 11.⁶

Suurimmassa osassa henkirikostapahtumista (59 %) tekijä(t) ja uhri(t) olivat miehiä ja 87 prosentissa tapauksista tekijä(t) oli miessukupuolen edustaja. Miesten osuus tekijöinä ja uhreina on pysynyt varsin muuttumattomana seurantajakson aikana. Mainitut osuudet olivat vuosina 2003–2009 57 ja 84 prosenttia.⁷

Rikoksittain⁸ laskien miesten väliset henkirikokset muodostivat vuosina 2009–2022 yhteensä 59 prosenttia kaikista tapauksista. Henkirikoksista 28 prosentissa uhri oli nainen ja pääepäilty mies, kymmenessä prosentissa nainen oli surmannut miehen ja noin kolmessa prosentissa nainen oli surmannut toisen naisen (kuvio 6.) Myös näiltä osin tilanne on pysynyt varsin muuttumattomana: vuosina 2003–2009 miesten välisten henkirikosten osuus kaikista tapauksista oli 60 prosenttia.

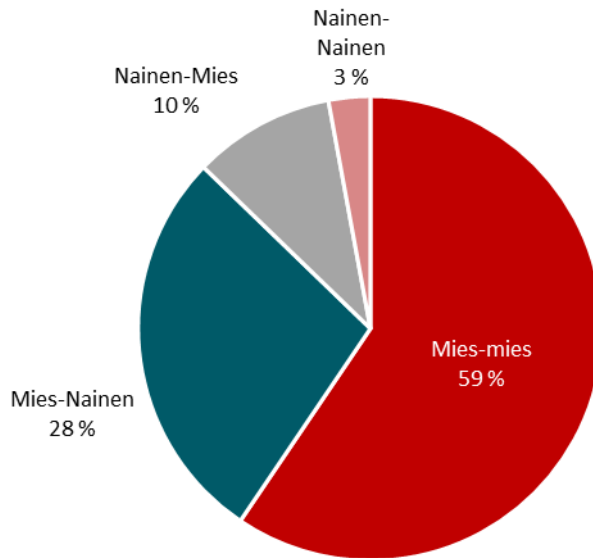
4 Katsauskaudella tarkoitetaan jäljempänä aina vuosia 2009–2022, ellei nimenomaisesti muuta ole mainittu.

5 Henkirikostapahtuma = tilanne, jossa on surmattu yksi tai useampi henkilö samalla kertaa; henkirikos = jokainen uhri muodostaa erillisen rikoksen.

6 Tietoa useamman kuin kahden uhrin rikosten määrästä tulee tarkastella kriittisesti kysymyksenasettelussa seurantajaksolla tapahtuneiden muutosten vuoksi.

7 Tiedot vuosilta 2003–2009 löytyvät Henkirikokatsauksesta 2015 (helda.helsinki.fi/handle/10138/154148).

8 Uhrin ja pääepäillyn sukupuoli.

Kuvio 6. Pääepäillyn ja uhrin sukupuoli henkirikoksissa 2009–2022 (%; N=991).

3.2 Osapuolten suhde

Henkirikosten osapuolten väliset suhteet voidaan luokitella tuttavien, parisuhteen osapuolien, perheenjäsenten ja ennestään toisilleen tuntemattomien henkilöiden välisiksi teoiksi (taulukko 2). Lähes puolet (47 prosenttia) olivat tuttavien välisiä, parisuhdetappoja noin viidennes (22 prosenttia, noin viidessä prosentissa teoista uhri ja tekijä olivat jo eronneet), perheenjäsenten välisiä tekoja 15 prosenttia ja ennestään tuntemattomaan henkilöön kohdistuneita 13 prosenttia.

Katsauskaudella surmattiin yhteensä 58 alle 15-vuotiasta lasta (joista 24 nollavuotiaana). Uhreista 26 oli poikia (44,8 %) ja 31 tyttöjä (53,5 %), tieto yhden uhrin sukupuolesta puuttui. Uhreista 33:n (57 %) surmaaja oli biologinen äiti, 19 (33 %) biologinen isä, 1 äiti- ja 1 isäpuoli (kumpikin 2 %), 1 muu sukulainen (serkku, 2 %) ja kaksi (3 %) entuudestaan uhrille tuntematonta henkilöä (tieto suhteesta puuttuu yhden uhrin osalta).

Taulukko 2. Osapuolten suhde henkirikoksissa 2009–2022.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2020	2021	2022
Puoliso	20	11	15	9	12	12	5	6	11	16	8	7	12
Seurustelukumppani	8	7	3	1	2	3	2	6	6	5	9	5	4
Ex-puoliso/ seurustelukump.	2	5	7	5	6	4	5	5	2	5	2	2	2
Lapsi	5	2	10	13	5	7	2	2	3	2	5	4	3
Vanhempi	5	4	3	4	2	3	3	7	2	3	4	8	4
Sisarus	2	1	3	1	2	0	2	1	0	2	2	2	0
Muu sukulainen	4	4	2	3	2	3	3	2	2	5	2	4	2
Tuttava	52	65	56	33	48	42	41	28	26	46	54	27	28
Ennalta tuntematon	16	15	8	15	9	11	19	16	13	3	6	7	10
Muu tai ei tietoa	5	1	2	2	0	2	0	0	0	0	1	2	0
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	1	3	1	3	1	1	0	1	2	0	0	0	0
Henkirikoksia yhteensä	120	118	110	89	89	88	82	74	67	87	93	68	65

Aikuisista naisuhreista 62 prosenttia oli joutunut puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamaksi, 11 prosentin surmaaja oli muu lähiomainen. Tuttavan surmaamaksi oli joutunut 16 prosenttia ja ennalta tuntemattoman henkilön kymmenen prosenttia. Kolme aikuisiin naisiin katsauskaudella kohdistunutta henkirikosta oli aineistossa vuoden 2024 alussa selvittämättä (1,0 %) (ks. myös liite 3).

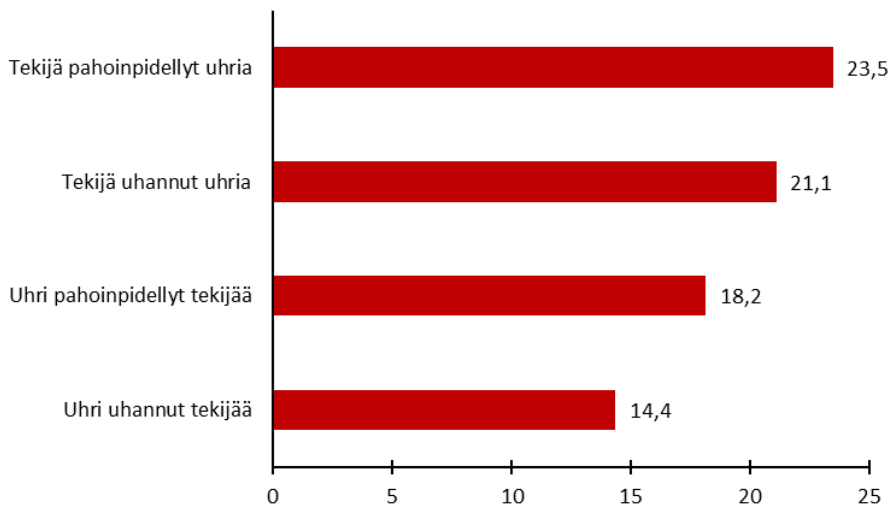
Aikuisista miesuhreista 64 prosentissa tapauksista surmaaja oli uhrin tuttava ja 15 prosentissa uhrille aiemmin tuntematon henkilö. Miehistä kahdeksan prosenttia oli joutunut puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamaksi ja 11 prosenttia muun lähiomaisen. Kymmenen aikuiseseen mieheen katsauskaudella kohdistunutta henkirikosta oli aineistossa selvittämättä vuoden 2024 alussa (1,3 %) (ks. myös liite 4).

Naisten tekemien henkirikosten uhri oli useimmiten joko tekijän puoliso, (nykyinen tai entinen) seurustelukumppani (42 %) tai tekijän lapsi (23 %). Muut sukulaiset muodostivat kuusi prosenttia katsauskauden naissyyllysten uhreista, tuttavat 25 prosenttia ja tekijälle ennalta tuntemattomat henkilöt kolme prosenttia.

Miesten uhreista tuttavat ja ystävät muodostivat 52 prosenttia ja puolisot, seurustelukumppanit ja entiset kumppanit 20 prosenttia. Tekijälle ennalta tuntemattomia uhreista oli ollut 14 prosenttia. Lähiomaisia uhrina oli kymmenessä prosentissa miesten henkirikoksia ja tekijän omia lapsia kahdessa prosentissa.

3.3 Osapuolten aiempi keskinäinen fyysinen väkivalta

Esitutinnan aikana muodostunut käsitys henkirikoksen tekijän ja uhrin aikaisemman keskinäisen väkivallan yleisyydestä on esitetty kuviossa 7. Kaikkiaan rikososapuolten välillä oli esiintynyt jo aiemmin väkivaltaa tai väkivallalla uhkaamista noin neljässä tapauksessa kymmenestä. Kolmanneksessa tapauksista tekijän ja uhrin välillä oli esiintynyt aikaisemmin fyysistä väkivaltaa. Tapauksia, jossa tekijä oli pahoinpidellyt tai uhannut uhria fyysisellä väkivallalla oli suhteessa yhtä paljon eli noin viidennes tapauksista.

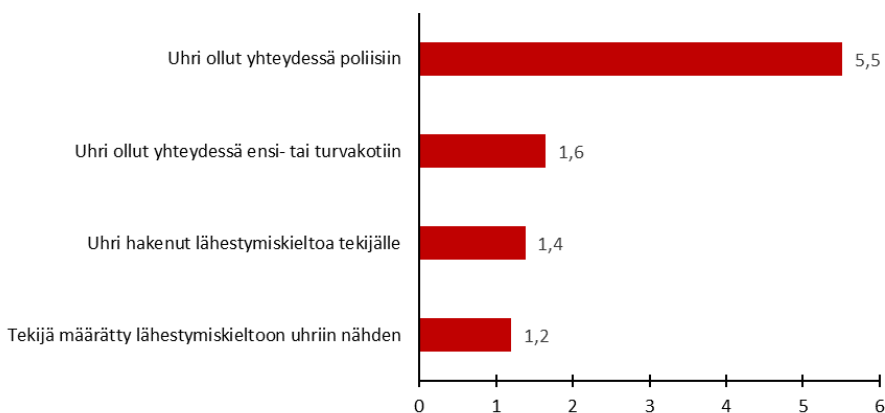
Kuvio 7. Rikososapuolten aiempi keskinäinen väkivalta henkirikoksissa 2009–2022 (%; N=1163).

3.4 Henkirikoksen uhrin aikaisempi tukeutuminen viranomaisiin

Seurantajärjestelmään kirjataan henkirikoksien esitutinnan aikana esille noussutta tietoa niistä epäiltyjen väkivaltaiseen käyttäytymiseen tai sen uhkaan liittyvistä uhrin huolen ilmaisuista tai viranomaisavun hakemisesta tekoa edeltäneeltä ajalta.

Jonkin asteista enteilyä tai osapuolten keskinäistä väkivaltaa oli esiintynyt 43 prosentissa katsauskauden henkirikoksia. Noin kuudennessa tapauksista teon uhri oli ilmaissut jollekin kolmannelle henkilölle pelkäävänsä tekijää (16,9 %). Noin kymmenesosassa tapauksista tekijä oli kertonut jollekin kolmannelle henkilölle aikomuksestaan tappaa uhrin tai jonkun muun henkilön ennen tekoa (9,3 %).

Osapuolet olivat kääntyneet ongelmiansa takia suhteellisen harvoin viranomaisten tai väkivallan uhrien tukijärjestelmien puoleen (kuvio 8). Keskeinen ongelma henkirikosten ennaltaehkäisyssä näyttäisi olevan se, kuinka osapuolten keskinäinen väkivaltainen käyttäytyminen saataisiin nykyistä paremmin ja riittävän ajoissa sellaisten tahojen tietoon, jotka voisivat siihen tehokkaasti puuttua. Tältä osin tilanne ei tilastojen valossa ole muuttunut viimeisen vuosikymmenen kuluessa. Esimerkiksi pelkojensa takia poliisiin puoleen ennen rikosta kääntyneiden uhrien osuus oli vuosina 2003–2009 5,5 prosenttia, ja turvakotipalveluihin uhreista oli turvautunut 0,7 prosenttia. Kuudessatoista rikoksessa uhri tai uhrin lähiomainen oli hakenut lähestymiskieltoa surmaajalle ennen tekoa, tapauksista neljässatoista lähestymiskielto oli voimassa rikoshetkellä.

Kuvio 8. Henkirikoksen uhrin aikaisempi tukeutuminen viranomaisiin 2009–2022 (%; N=1163).

3.5 Henkirikostutkinnassa tunnistetun teon motiivit

Tieto henkirikoksen tekijän motiivista tekoonsa perustuu esitutkinnasta vastaavan henkilön arvioon. Seurantakauden henkirikoksista 84 prosentille oli seurantajärjestelmään kirjattu yksi tai useampi motiivi. Vain yhden motiivin rikoksia oli 50 prosenttia, useamman motiivin vastaavasti 41 prosenttia. Tämä tarkoittaa, että harvemmassa kuin yhdessä kymmenestä teosta motiivia ei kyetty tunnistamaan.

25 prosenttia henkirikoksista oli rikostutkijoiden arvion mukaan ennalta harkittuja, vastaavasti 11 prosenttiin liittyi itsepuolustusellisia piirteitä. Suunnitelmallisten rikosten osuus oli miesten rikoksista 26 prosenttia ja naisten tekemistä 21 prosenttia. Itsepuolustusellisia piirteitä omanneiden tekojen osuus oli naisten henkirikoksista suurempi (14 %) kuin miesten (11 %).

Tavallisin rikostapahtumassa tunnistettu päämotiivi oli ns. ryyppyporukassa syntyneen riitatilanteen ratkaiseminen väkivalloin (17 % teoista). Muita suhteellisen usein tunnistettuja päämotiiveja olivat mustasukkaisuus tai parisuhteen ongelmat (20 %), mielenterveyden häiriön aiheuttama harhaisuus tai muunlainen todellisuudentajun vääristymä (10 %), kosto (7 %) ja tekijän halu lopettaa itseensä kohdistuneen väkivallan tai kiusaamisen (6 %). Taloudelliseksi tulkittava päämotiivi oli ilmennyt kahdeksassa prosentissa rikoksia.

Kaiken kaikkiaan välineelliseen, suunnitelmalliseen väkivaltaan viittavia motiiveja oli varsin vähän. Rikollisryhmien tai rikollisten väliset konfliktit oli mainittu päämotiiviksi alle prosentissa katsauskauden rikoksia. Myös viharikoksiksi tunnistettuja tekoja oli suhteellisen vähän muodostaen niin ikään vajaan prosentin ajanjakson henkirikoksista.

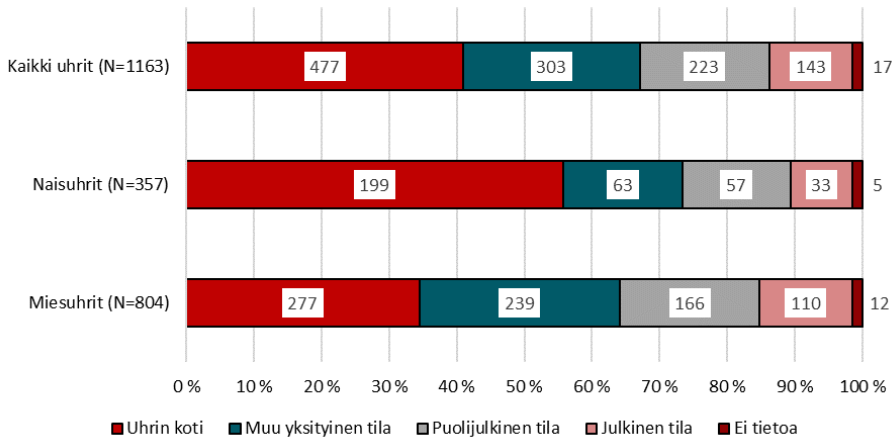
Nais- ja miespuolisten tekijöiden yleisin tunnistettu päämotiivi henkirikokseen oli mustasukkaisuus tai parisuhteen ongelmat (naiset 23 % ja miehet 19 %). Erityisesti miehillä tunnistettiin motiiviksi mustasukkaisuus, kun taas naistekijöiden kohdalla motiiviksi tulkittiin useimmin parisuhteen ongelmat.

Naisilla muita yleisimpiä päämotiiveja olivat halu lopettaa itseensä kohdistunut väkivalta tai kiusaaminen (17 %) ja ns. ryyppyporukassa syntyneen riitatilanteen ratkaiseminen väkivalloin (11 %). Miehillä yleisempiä päämotiiveja taas olivat ns. ryyppyporukassa syntyneen riitatilanteen ratkaiseminen väkivalloin (18 %) ja mielenterveyden häiriön aiheuttama harhaisuus tai muunlainen todellisuudentajun vääristymä (10 %).

3.6 Tekopaikka

Suomalainen henkirikollisuus on viime vuosikymmeninä keskittynyt yksityisasuntoihin. 67 prosenttia katsauskauden rikoksista oli tehty yksityisasunnoissa ja 41 prosenttia uhreista oli surmattu kotonaan. Vuosina 2003–2009 osuudet olivat 72 prosenttia ja 40 prosenttia.

Naisuhreille oli tyypillisempää saada surmansa yksityisessä tilassa, kuin miesuhreille (naisilla 73 % tapauksista, miehillä 64 %). Naisuhreista oli surmattu kotonaan 56 prosenttia (joista 64 prosentissa kyseessä oli uhrin ja tekijän yhteinen koti), miehistä 34 prosenttia (uhrin ja tekijän yhteinen koti 22 prosentissa tapauksista). Julkisilla paikoilla rikoksista oli tehty 12 prosenttia (kuvio 9). Julkisilla paikoilla tapahtuneet henkirikokset olivat yleensä olleet rannalla tai metsätiellä, torimaisella aukiolla tai kävely- tai ajotiellä. Puolijulkisissa tiloissa henkirikokset tapahtuivat usein esimerkiksi ravintolassa, kaupassa tai terveys- ja palvelukeskuksessa.

Kuvio 9. Tekopaikka henkirikoksissa 2009–2022 (%).

Työtehtävissä surmattiin katsauskaudella 22 henkilöä, 14 miestä ja kahdeksan naista. Lisäksi yksi miesopiskelija surmattiin oppilaitoksessaan. Noin kolmannes työtehtävissä surmatuista kuului ammattiluokitukseltaan palvelu- ja myyntityöntekijöihin.

3.7 Tekovälineet ja uhrin saama ensihoito

Yleisin tekoväline katsauskauden henkirikoksissa oli teräase (40 % tapauksista). Teräase oli valtaosassa tapauksista (21 % kaikista rikoksista) keittiöveitsi. Miesten tekemistä rikoksista lähes kolmasosa oli tehty ilman asetta, esimerkiksi potkimalla, lyömällä tai kuristamalla uhri kuoliaaksi. Miehet käyttivät myös erityisesti tylppiä aseita rikoksissaan selvästi naisia yleisemmin. Erityisesti naisten käyttäminä tekovälineinä korostuivat pehmeät tuhkahduttamisvälineet, hukuttaminen ja myrkky (taulukko 3).

Noin puolessa rikoksia (46 %) tekijä oli käyttänyt tekopaikalta käteen sattunutta välinettä, teräaseella tehdyistä rikoksista osuus oli 67 prosenttia ja tylpällä lyömäaseella tehdyistä 72 prosenttia. Rikoksissa käytetyistä ampuma-aseista käsituliaseet olivat usein (77 %) tekijän mukanaan tuomia, metsästysaseista huomattava osa (55 %) oli sen sijaan tekopaikalta käteen otettuja.

Taulukko 3. Tekoväline henkirikoksissa 2009–2022 (%).

	Kaikki rikokset (N=1163)	Miesepäiillyt (N=991)	Naisepäiillyt (N=145)
Teräase	39,6	40,2	39,3
Väkivalta ilman välinettä	30,6	32,5	20,7
Ampuma-ase	15,4	16,0	13,1
Tylppä ase	11,8	12,8	5,5
Muu väline	6,0	6,3	5,5
Ajoneuvo	5,3	5,5	4,8
Pehmeä esine (esim. tyyny, teippi)	5,0	4,6	8,3
Naru, vyö tms.	3,5	3,6	3,5
Tuli	2,7	2,5	3,5
Vesi	2,2	1,6	5,5
Ei tietoa	2,2	2,1	3,5
Myrkky	1,5	1,1	3,5

Ampuma-asetta käytettiin henkirikoksissa vuosittain keskimäärin 18 henkirikostapahtumassa vuosina 2003–2009, vuosina 2009–2022 enää 14. Rikostapahtumia, joissa käytettiin luvallista asetta⁹, oli vuosina 2003–2009 vuosittain keskimäärin seitsemän (46 % ampuma-aseilla tehdyistä rikoksista¹⁰), mutta seurantajaksolla 2009–2022 enää kolme (34 % ampuma-aseilla tehdyistä rikoksista).

Pääosa uhreista (75 %) ei seurantajakson henkirikoksissa saanut ammattimaista hoitoa vammoihinsa. Suurin osa kuoli välittömästi teon yhteydessä (72 %). Jonkinlaista hoitoa on saanut 23 prosenttia henkirikosuhreista, joista valtaosa on kuollut sairaalahoidossa tai sairaalasta kotiutettuna (taulukko 4). Valtaosa pelkkää ensihoitoa saaneista henkirikoksen uhreista oli saanut vammoja teräseestä (43 %) tai ilman välinettä tapahtuneen pahoinpitelyn seurauksena (26 %). Sairaalassa menehtyneistä tai sairaalasta kotiuttamisen jälkeen menehtyneistä teräseiden ja pahoinpitelyn tuottamien vammojen osuus oli hyvin tasainen (22 % ja 23 %).

Taulukko 4. Uhrin saama ensihoito ja menehtymispaikka henkirikoksissa 2009–2022 (%; N=1161).

Uhrin saama hoito ja menehtymisen paikka ja aika	%
Kuoli välittömästi teon yhteydessä	71,6
Uhri saanut ammattimaista elvytystä, kuollut tekopaikalle	8,4
Uhri saanut ammattimaista elvytystä, kuollut matkalla sairaalaan	0,6
Uhri saanut sairaalahoitoa, kuollut sairaalahoidossa	13,4
Uhri saanut sairaalahoitoa, kuollut sairaalassa/kotona sairaalasta kotiutettuna	0,7
Uhri kuollut 1–23 tuntia rikoksen jälkeen, ei saanut ammattimaista hoitoa vammoihinsa	2,6
Uhri kuollut yli vuorokausi rikoksen jälkeen, ei saanut amm. hoitoa vammoihinsa	0,6
Muu tilanne	1,0
Ei tietoa	1,1
Yhteensä	100

9 Luvallisella ampuma-aseella tarkoitetaan tässä asetta, johon asetta käyttäneellä henkilöllä oli voimassa oleva lupa.

10 Luku ei sisällä Jokelan ja Kauhajoen kouluampumistapauksia: tapaukset mukaan laskettuna osuus oli 39 %.

3.8 Henkirikoksen osapuolten päihtymys tekohetkellä

Suomalaisiin henkirikoksiin liittyy useimmissa tapauksissa päihtymys ja päihteidenkäyttötilanteet. Pääosa katsauskauden rikoksiin syyllistyneistä samoin kuin aikuisista uhreista oli rikoshetkellä alkoholin vaikutuksen alaisena. Kytkös alkoholin käyttöön oli erityisen kiinteä miehillä: henkirikosten aikuisista miesosapuolista oli humalassa rikoshetkellä 69 prosenttia. Myös henkirikoksiin osallisina olleista naispuolisista tekijöistä enemmistö (59 %) oli ollut humalassa. Naisuhreissa humalassa olleiden osuus oli kuitenkin huomattavasti matalampi kuin miehillä (naisilla 42 %, miehillä 71 %).

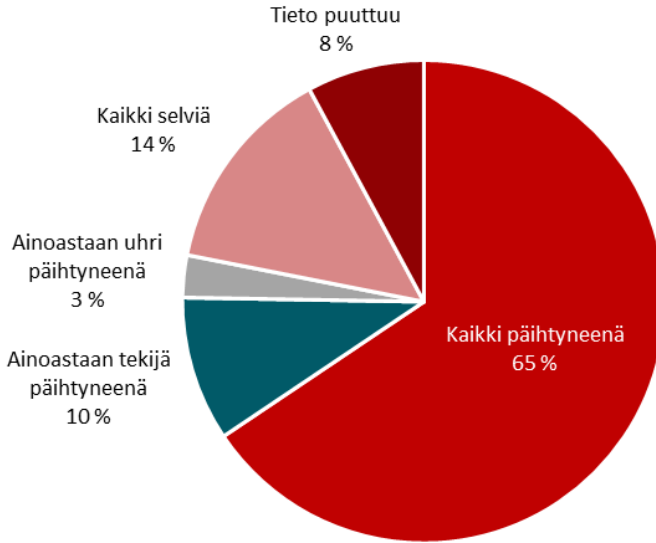
Henkirikoksen tekijöiden humalatilan syvyydessä ei sukupuolten välillä ollut eroja. Rikoksiin syyllistyneet miehet ja naiset (jotka saatiin välittömästi teon jälkeen kiinni) olivat keskimäärin vajaan kahden promillen humalassa. Miesuhrin olivat selvästi yli kahden promillen humalassa, kun taas naisuhrien keskimääräinen promillemäärä oli lähempänä tekijöiden tyypillisiä lukuja. Epäiltyjen kohdalla tulokset eivät ole yleistämiskelpoisia, sillä on todennäköistä, että humalatilan syvyys vaikutti kiinnijäämisriskiin. Sen sijaan uhrien osalta humalatilan syvyydellä ei mitaustuloksiin ollut vaikutusta. (Taulukko 5).

Taulukko 5. Alkoholin vaikutuksen alaisena rikoshetkellä olleiden epäiltyjen ja aikuisten uhrien osuus henkirikoksissa 2009–2022 (%).

	Kaikki epäillyt (N=1112)	Miesepäillyt (N=949)	Naisepäillyt (N=139)
Humalassa	65,0	66,4	59,0
Selvä	25,3	25,0	28,8
Ei tietoa	9,7	8,6	12,2
	100	100	100
Humalatila, keskiarvo	1,63 ‰	1,64 ‰	1,59 ‰
Humalatila, mediaani	1,61 ‰	1,62 ‰	1,60 ‰
Muiden päihteiden vaikutuksen alaisena	24,1	25,0	19,4

	Kaikki uhrin (N=1098)	Miesuhrin (N=772)	Naisuhrin (N=325)
Humalassa	62,6	71,2	42,2
Selvä	33,2	24,2	54,2
Ei tietoa	4,3	4,5	3,7
	100	100	100
Humalatila, keskiarvo	2,13 ‰	2,24 ‰	1,76 ‰
Humalatila, mediaani	2,12 ‰	2,30 ‰	1,80 ‰
Muiden päihteiden vaikutuksen alaisena	18,0	20,0	13,2

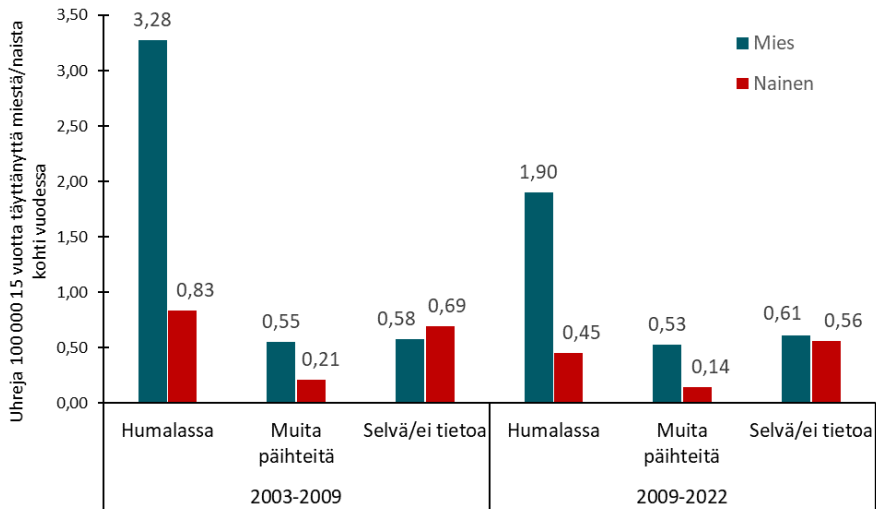
Rikoskohtaisesti tarkastellen 63 prosentissa katsauskauden aikuisten välistä henkirikoksia kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa ja 77 prosentissa joku osapuolista. Rikoksia, joissa kumpikin osapuoli oli selvin päin, oli 21 prosenttia kaikista. Kun muut päihteet huomioitiin, osuus pieneni 14 prosenttiin, vastaavasti rikosten osuus, jossa joku osapuolista oli päihteiden vaikutuksen alaisena, kohosi 78 prosenttiin (kuvio 10).

Kuvio 10. Osapuolten päihtymystila 15 vuotta täyttäneiden välisissä henkirikoksissa 2009-2022 (N=1029).

Suhteuttamalla alkoholista päihtyneenä, huumausaineista päihtyneenä ja selvin päin surmattujen määrät aikuisväestöön voidaan havaita, että päihtyneenä surmattujen määrä aikuisten miesten keskuudessa on huomattavasti korkeampi kuin naisten keskuudessa (miesuhreilla 2,4 per 100 000 miestä ja naisuhreilla 0,6 per 100 000 naista).

Henkirikoskuolleisuuden lasku viimeisten reilun kymmenen vuoden aikana on keskittynyt alkoholisidonnaiseen väkivaltaan (kuvio 11). Vuosina 2003–2009 alkoholisidonnainen väkivalta muodosti 87 prosenttia aikuisten välisistä henkirikoksista, kun osuus vuosina 2009–2022 oli 77 prosenttia¹¹. Alkoholisidonnaisten henkirikosten keskimääräinen vuotuinen määrä laski ajanjaksojen välillä 94:stä 56:een¹² alkoholin käyttöön liittymättömien henkirikosten määrän noustessa 15:stä 17:ään.

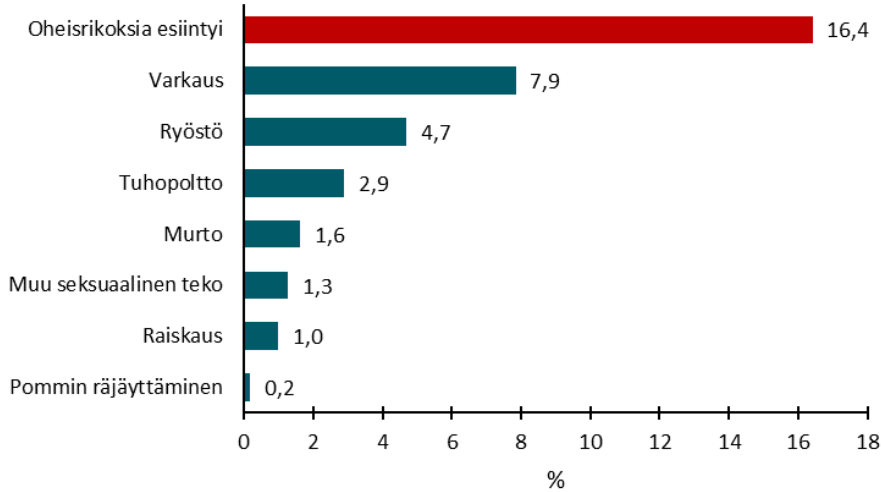
Kuvio 11. Yli 15-vuotiaiden miesten ja naisten henkirikoskuolleisuus uhrin päihtymystilan mukaan, 2003–2009 sekä 2009–2022.

11 Vähintään yksi osapuolista oli humalassa. Kun kummatkin osapuolet olleet humalassa, vastaavat luvut v. 2003–2009: 75 % ja v. 2009–2022: 63 %.

12 Kun kummatkin osapuolet olleet humalassa, vastaavat luvut: 81 % ja 45 %.

3.9 Henkirikoksiin liittyvät oheisrikokset

Katsauskauden henkirikostapahtumista 16 prosenttiin liittyi ainakin yksi oheisrikos.¹³ Yleisin oheisrikos oli varkaus, ryöstö tai tuhopoltto. Raiskaus oli liittynyt yhteen prosenttiin rikoksia. Lisäksi henkirikoksiin oli liittynyt muun muassa petoksia, maksuvälinepetoksia ja kiristysrikoksia (kuvio 12).

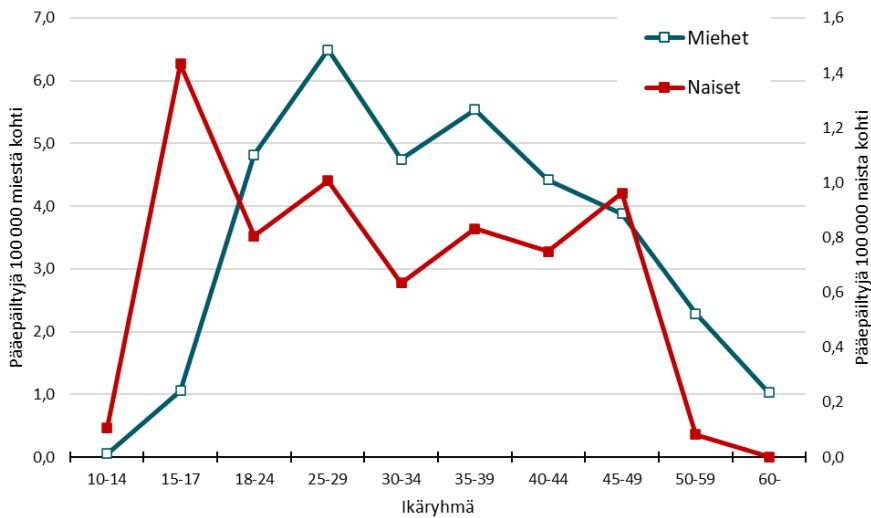
Kuvio 12. Henkirikoksiin liittyneet oheisrikokset 2009–2022 (rikostapahtumapohjainen; N=1108).

¹³ Mukaan ei ole laskettu useamman uhrin henkirikoksia, eikä rikoksiin liittyneitä hautausmaahanrikkomis-, pahoinpitely-, ampuma-ase- tai päihteidenkäyttör rikoksia.

4 Rikososapuolet

4.1 Ikä ja sukupuoli

Katsauskauden selvitetystä henkirikoksista epäiltiin pääepäiltyinä 943 miestä (87 %) ja 138 naista (13 %). Pimeinä tietokantaan oli ajanjaksolta kirjattu täyttöhetkellä 28 henkirikosta.

Kuvio 13. Henkirikollisuuden taso ikäryhmittäin 2009–2022 (pääepäiltyjä ikäryhmän 100 000 miestä/naista kohti vuodessa).

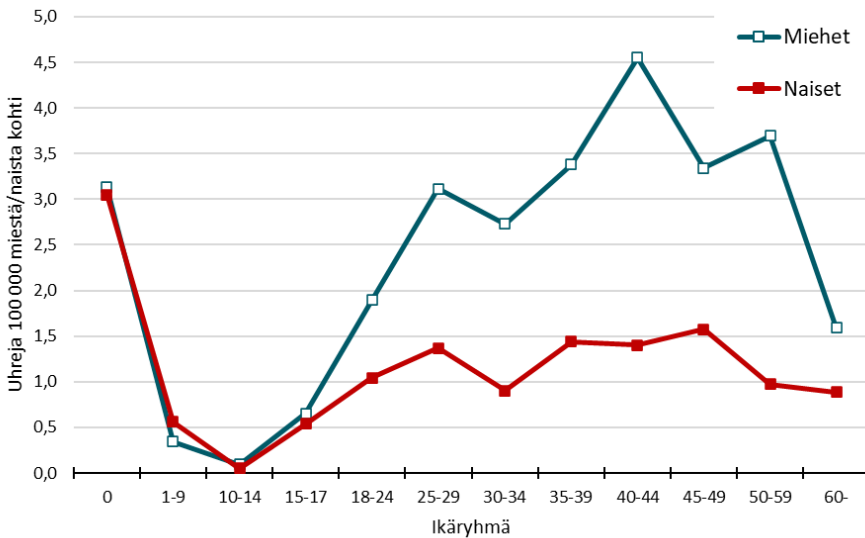
Miesten rikollisuustaso oli vuosina 2009–2022 korkein 25–29-vuotiailla, naisten rikollisuustaso 15–17-vuotiailla. Miesepäiltyjen keski-ikä oli 38 vuotta ja mediaani-ikä 36 vuotta, naisepäiltyjen vastaavat tunnusluvut 38 ja 37 vuotta. Naisepäiltyjen keski- ja mediaani-ikä kasvoi hieman tarkasteluajan loppua kohden ollen 40 ja 38 vuotta vuosina 2018–2022. Miesepäiltyjen ikäjakaumat ovat pysyneet kuluvalle vuosituonnelle muuttumattomina (kuvio 13; taulukko 6).

Taulukko 6. Epäiltyjen ja uhrien keski- ja mediaani-ikä 2009–2012, 2013–2017 ja 2018–2022.

	2009–2012		2013–2017		2018–2022*	
	Keski-ikä	Mediaani-ikä	Keski-ikä	Mediaani-ikä	Keski-ikä	Mediaani-ikä
Epäillyt						
Miehet	38,81	35	38,13	36	38,15	36
Naiset	34,78	32	38,82	40	39,93	38
Kaikki	38,31	35	38,22	37	38,4	36
Uhrit						
Miehet	43,67	44	44,52	45	43,9	43
Naiset	41,94	44	44,61	45	46,98	45,5
Kaikki	43,12	44	44,55	45	44,66	44

* Pl. vuosi 2019

Katsauskauden pääepäillyistä yksi oli alle 15-vuotias, viisitoista oli 15–17-vuotiaita ja 69 oli 18–20-vuotiaita. Alle 21-vuotiaista epäillyistä yksitoista oli tyttöjä. Yli 65-vuotiaita epäiltyjä oli 47, heistä kaksi oli naisia.

Kuvio 14. Henkirikoskuolleisuus ikäryhmittäin 2009–2022 (uhreja 100 000 ikäryhmän miestä/naista kohti vuodessa).

Katsauskaudella surmattiin 1163 ihmistä, 804 miestä (69 %) ja 357 naista (31 %). Henkirikoskuolleisuus oli vuosina 2009–2022 korkein miehillä 40–44 vuoden iässä, naisilla alle vuoden ikäisenä. Mies- ja naisuhrien keski-ikä

oli katsauskaudella 44 vuotta (mediaani-ikä miehillä 44 vuotta ja naisilla 45 vuotta). Ikäjakaumat ovat pysyneet 2000-luvulla lähes muuttumattomina (kuvio 14; taulukko 6).

Miesten kuolleisuus oli työikäisessä väestössä ikäryhmästä riippumatta kaksin-kolminkertainen naisiin verrattuna. Vuosina 2009–2022 surmattiin 24 alle vuoden ikäistä vauvaa ja 34 1–14-vuotiasta lasta. Yli 70-vuotiaita surmattiin 77, heistä 80 vuotta täyttäneitä oli 39.

4.2 Työelämäsuhde ja sosioekonominen asema

Pääosa henkirikoksen tekijöistä on työikäisiä, mutta vain noin joka viides oli työelämässä. Katsauskauden pääepäillyistä suurin osa, 64 prosenttia, oli työelämän ulkopuolella (työttömänä 47 % ja eläkkeellä 14 %, ks. taulukko 7).

Taulukko 7. Pääepäiltyjen työelämäsuhde 2009–2022.

Työelämäsuhde	Mies	Nainen	Kaikki
Työelämän ulkopuolella	64,3	63,5	64,2
Työssä	19,4	19,7	19,4
Opiskelija	6,2	10,2	6,7
Muu	0,7	0,7	0,7
Ei tietoa	9,3	5,8	9,0
N	942	137	1080

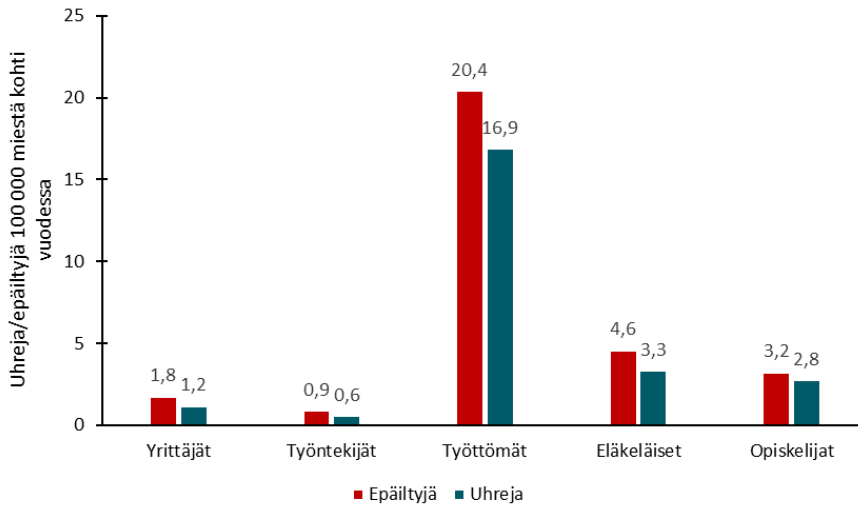
Aikuisten uhrien tilanne oli samankaltainen: miesuhreista 68 prosenttia ja naisista 56 prosenttia oli joko työttömänä tai varhaiseläkkeellä. Naisuhreista noin kolmannes (34 %) ja miehistä noin joka kuudes (18 %) oli työelämässä (taulukko 8).

Taulukko 8. Aikuisten uhrien työelämäsuhde 2009–2022.

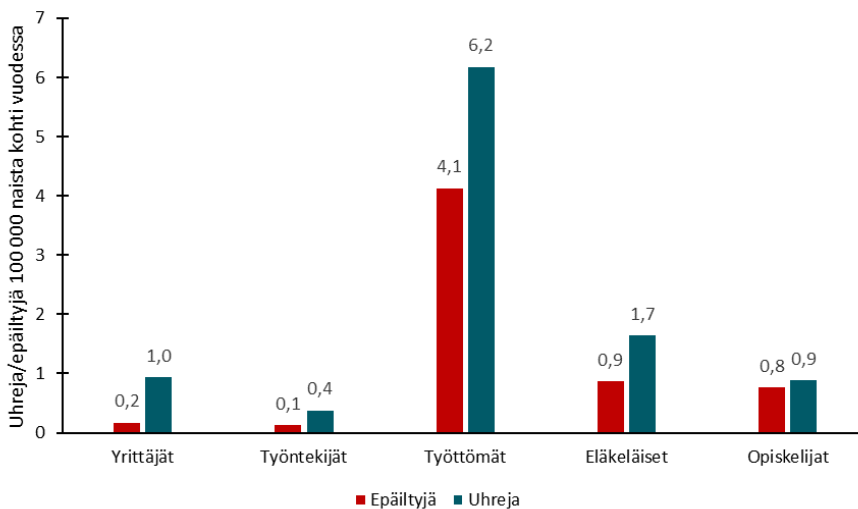
Työelämäsuhde	Mies	Nainen	Kaikki
Työelämän ulkopuolella	68,3	55,5	64,7
Työssä	18,2	34,4	22,8
Opiskelija	3,6	6,1	4,3
Muu	0,2	0,4	0,2
Ei tietoa	9,7	3,6	8,0
N	616	247	863

Suhteutettaessa tiedot miespuolisten tekijöiden ja uhrien henkirikollisuudesta ja henkirikoskuolleisuudesta sosiaaliryhmien kokoon, henkirikollisuuden

suhdeluku oli työelämän ulkopuolella olleilla tekijöillä 25 ja uhreilla 20. Työelämässä olleilla vastaavat luvut olivat 1 ja 0,6 (100 000 miestä kohti; ks. kuvio 15). Naisten kohdalla tilanne oli samankaltainen, joskaan ei yhtä voimakas: työelämän ulkopuolella olevat työttömät ja eläkeläiset muodostivat sekä henkirikollisuuden tason (2,4 per 100 000 naista) että henkirikoskuolleisuuden (3,9 per 100 000 naista) osalta suhteellisesti eriytyvän ryhmän (työssä käyneitä tekijöitä 0,15, ja uhreja 0,4 per 100 000 naista; kuvio 16).

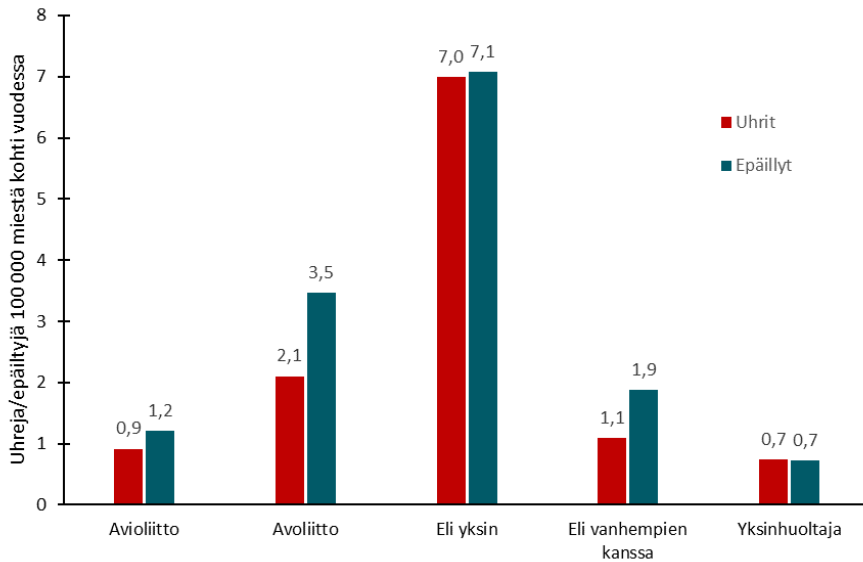
Kuvio 15. Työikäisten (18–64-vuotiaat) miesten henkirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 2009–2022.

Kuvio 16. Työikäisten (18–64-vuotiaat) naisten henkirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 2009–2022.

4.3 Perheasema

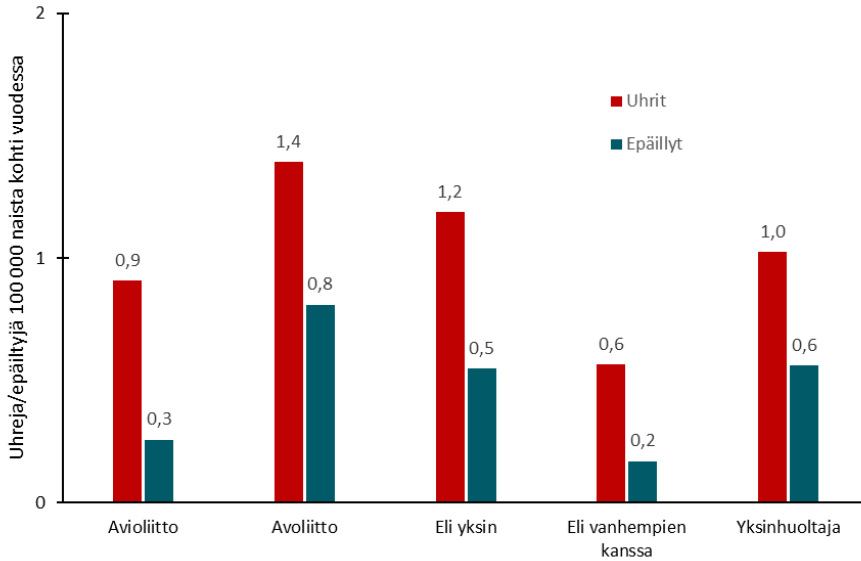
Henkirikoksiin syyllistyviltä ja niiden uhriksi joutuvilta miehiltä puuttuvat usein perhesuhteet. Perheettömien 15 vuotta täyttäneiden miesten henkirikollisuuden keskitasoksi muodostui vuosina 2009–2022 5,9 epäiltyä ja henkirikoskuolleisuudeksi 5,6 uhria vuotta ja 100 000 perheetöntä miestä kohti. Perheellisillä rikollisuustaso oli 1,8 ja kuolleisuus 1,3 (kuvio 17).¹⁴

Kuvio 17. 15 vuotta vanhempien miesten henkirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso perheaseman mukaan vuosina 2009–2022.

14 Perheelliseksi laskettiin avio- ja avoliitossa tai vanhempiensa kanssa elävät sekä yksinhuoltajat. Perheettömiksi katsottiin näiden ulkopuolelle jäävät, joko yksin tai jonkun muun (ei lähiperheen) kanssa asuvat sekä laitosväestö.

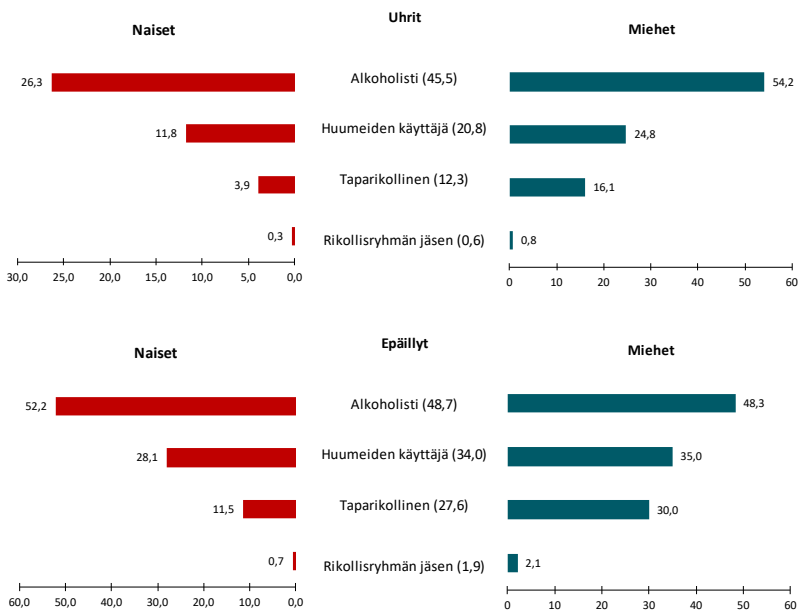
Naisilla tilanne oli jossain määrin toisenlainen. Ajanjaksolla korkein henkirikoskuolleisuus 15 vuotta täyttäneistä naisista oli kolmella ryhmällä: avioliitossa eläneillä, yksinhuoltajilla ja yksin asuneilla. Sekä perheellisten että perheettömien naisten henkirikoskuolleisuus oli 1,0 uhria vuotta ja 100 000 kohti. Myös naisepäiltyjen osalta erot olivat hyvin pieniä: 0,4 epäiltyä vuotta ja 100 000 kohti perheellisillä ja 0,5 perheettömällä (kuvio 18).

Kuvio 18. 15 vuotta vanhempien naisten henkirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso perheaseman mukaan vuosina 2009–2022.

4.4 Erityisryhmät rikososapuolina

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmään kerätään rikostutkijoiden käsitystä henkirikosapuolten kuulumisesta seuraaviin erityisryhmiin: alkoholisti, huumeiden käyttäjä, taparikollinen ja järjestäytyneen rikollisryhmän jäsen (kuvio 19). Näiden arvioiden avulla voidaan saada käsitystä päihteidenkäytöstä ja rikoksien tekemisestä pidemmällä aikavälillä osana henkilöiden elämäntulkua.

Kuvio 19. Erityisryhmien osallisuus henkirikoksiin 2009–2022 (%).

Suuri osa henkirikoksen osapuolista arvioidaan sairastaneen alkoholismia. Lisäksi huomattavan osan on katsottu käyttäneen huumeita. Kuten jo luvussa 3.8 ilmenee henkirikoksen osapuolten päihtymystä tarkasteltaessa, naispuolisten uhrien päihteiden käyttö on ollut vähäisempää suhteessa miesuhreihin. Sen sijaan etenkin alkoholin ongelmallinen käyttö on yhtä yleistä nais- kuin miestekijöillä.

Toistuvasti rikoksia tekeviksi oli katsauskaudella luonnehdittu joka kuudetta aikuisista miesuhreista, kolmasosa miesepäillyistä, ja joka kahdeksatta naisepäillyistä. Osuuksia voi pitää korkeina. Naisuhreista ns. taparikollisten osuus oli selvästi pienempi. Taparikollisiksi luonnehdittujen osuus miesepäillyistä on pysynyt vakaana 2000-luvun alkuvuosista (2003–2008 29 %).

Kytköksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen henkirikoksilla oli sen sijaan ollut suhteellisen harvoin. Rikollisryhmän jäseneksi arvioitiin kaksi prosenttia miesepäillyistä ja alle prosentti miesuhreista, naispuolisista rikoksen osapuolista alle prosentti.

Rikososapuolille on sukupuolesta ja iästä riippumatta (lapsiuhreja lukuun ottamatta) leimallista päihteiden väärinkäyttö (kaikista epäillyistä 65 prosenttia ja uhreista 63 prosenttia). Rikostutkijoiden arvion mukaan katsauskauden henkirikosten aikuisista miespuolisista päätekijöistä 64 prosenttia ja uhreista 67 prosenttia oli päihteiden väärinkäyttäjiä. Naisilla vastaavat luvut ovat 62 ja 33. Rikostutkijoiden luonnehdinnan mukaan lähes yhtä suuri osa epäillyistä oli alkoholisteja ja toisaalta alkoholin ja huumeiden säännöllisiä sekakäyttäjiä (tunnusluvut 28 % ja 23 %). Aikuisten uhrien osalta huomattavasti harvempaa (13 %) luonnehdittiin sekakäyttäjäksi ja yleisemmin yli 18-vuotiaiden uhrien oli katsottu olevan alkoholisteja (35 % aikuisista uhreista) tai olevan käyttämättä säännöllisesti päihteitä (41 %).

4.5 Nuorten henkirikollisuus

Nuorten tekemät henkirikokset ovat vähentyneet viimeisen 20 vuoden aikana Suomessa. Samansuuntainen kehitys on myös muissa Euroopan maissa, joissa erityisesti 15–29-vuotiaiden henkirikoskuolleisuus on vähentynyt (Suonpää ym. 2022). Yksi mahdollinen selittävä tekijä nuorten henkirikollisuuskuolleisuuden vähenemiselle on väestön ikääntyminen (UNODC 2023, 73). Toinen mahdollinen selittävä tekijä on muutokset vapaa-ajanvietossa. Internetin kehityksen myötä nuoret viettävät yhä enemmän aikaa kotona, jolloin riski joutua henkirikoksen uhriksi on pienempi. (Aebi & Linde 2014.)

Kun vertaillaan Suomessa vuosina 2002–2022 nuorten (15–29-vuotiaiden) tekemien ja yli 30-vuotiaiden tekemien henkirikosten piirteitä, eroavat ne jonkin verran toisistaan. Nuoret tekijät ovat yleensä miehiä ja Suomessa syntyneitä, kuten yli 30-vuotiaat tekijätkin. Suurin osa nuorten tekemistä henkirikoksista tehdään yksityisellä paikalla, mutta julkisella paikalla nuoret tekevät henkirikoksia useammin kuin yli 30-vuotiaat. Poliisin arvion mukaan nuoret olivat myös useammin taparikollisia tai kuuluivat osaksi järjestäytynyttä rikollisuutta. Nuoret surmasivat useimmin itsellensä tutun henkilön eikä tilastollisesti merkitseviä eroja ollut nuorten ja yli 30-vuotiaiden välillä uhrin ja tekijän suhteen mukaan tarkasteltuna.

Ikäryhmästä riippumatta henkirikoksen tekijöitä yhdistää vahvasti päihteiden käyttö. Nuoret henkirikoksen tekijät olivat alkoholin vaikutuksen alaisena 70 prosentissa tapauksista tehdessään henkirikoksen. Sen sijaan huumeiden vaikutuksen alaisena oleminen henkirikoksen tekohetkellä oli nuorille huomattavasti yleisempää kuin yli 30-vuotiaille. Yleisin nuorten

käyttämä huume oli uni- ja rahoittavat lääkkeet, joiden vaikutuksen alaisena oli 10 prosenttia kaikista henkirikoksen tehneistä nuorista. Ajallisesti tarkastellen vuosien 2002–2022 välillä on tapahtunut selkeää muutosta. Pelkästään alkoholin vaikutuksen alaisena olleiden määrä on vähentynyt, kun taas pelkästään huumeita käyttäneiden määrä on lisääntynyt. Vuosina 2020–2022 nuorista henkirikoksen tekijöistä oli 18 prosenttia pelkästään huumeiden vaikutuksen alaisena, 12 prosenttia huumeiden ja alkoholin, 31 prosenttia pelkästään alkoholin ja 38 prosenttia oli joko selvänä tai päihitymyksestä ei ollut tietoa saatavilla. Tämä on merkittävä muutos vuosiin 1980–2004, jolloin suurin osa nuorista tekijöistä oli pelkästään alkoholin vaikutuksen alaisena (Lehti 2007, 31). Nuorten tekijöiden huumeiden ongelmakäyttö korostuu myös poliisin arvioon perustuvassa henkirikollisuuden seurantajärjestelmässä. Poliisi arvioi nuorista henkirikoksen tekijöistä 43 prosentin olevan huumeiden ongelmakäyttäjää, kun yli 30-vuotiaista vastaava osuus on heidän arvionsa mukaan 25 prosenttia.

Taulukko 9. Henkirikosten tekijöiden vertailu prosentuaalisesti (%) vuosina 2002–2022* iän mukaan tarkasteltuna.

		15-29- vuotias	Yli 30- vuotias
		(N=580)	(N=1238)
Tekijän piirteet	Mies	89,1	87,1
	Synnyinmaa Suomi	91,0	92,0
	Taparikollinen tai kuuluu rikollisryhmään	31,9	24,6
	Alkoholin ongelmakäyttäjä	35,5	57,9
	Huumeiden ongelmakäyttäjä	43,4	24,8
	Tapana kantaa asetta	10,9	6,0
Tekijän ja uhrin suhde	Entinen tai nykyinen kumppani	21,4	23,3
	Perheenjäsen	13,3	14,5
	Tuttu	50,5	46,2
	Tuntematon	11,2	12,7
Teon piirteet	Tekopaikka yksityinen	71,6	84,6
	Tekopaikka julkinen	20,7	9,3
	Tekijä alkoholin vaikutuksen alaisena teko hetkellä	69,5	72,6
	Tekijä huumeiden vaikutuksen alaisena teko hetkellä	29,3	23,4

* Pl. vuosi 2019

Tutkimuksen mukaan Suomessa nuorilla (15–29-vuotiailla) henkirikoksen uhriksi joutuneilla henkilöillä korostuvat hyvin samankaltaiset piirteet kuin tekijöillä. Nuorista uhreista 39 prosenttia luonnehdittiin huumeiden

väärinkäyttäjiksi, joka on huomattavasti enemmän kuin yli 30-vuotiaista (12 %). Tekijöiden lisäksi myös uhrit ovat usein päihteiden vaikutuksen alaisena joutuessaan henkirikoksen uhreiksi. Alkoholin vaikutuksen alaisena oli suurin osa nuorista uhreista (64 %) ja huumeiden vaikutuksen alaisena 27 prosenttia. Sen lisäksi tutkimuksissa on todettu henkirikoksen olleen tehty useammin ampuma-aseella ja yhteen henkirikokseen liittyneen useampi uhri kuin yli 30-vuotiaiden henkirikoksissa. (Kivivuori ym. 2024a) Lukuihin vaikuttavat myös seurantajaksolla tapahtuneet Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat, jotka ovat teonpiirteiltään poikkeavia muista nuorten henkirikoksista.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on huomattu useita tekijöitä, jotka lisäävät riskiä syyllistyä henkirikokseen nuorena. Näitä ovat esimerkiksi lapsuudessa koettu väkivalta, mielenterveysongelmat, aikaisempi rikoshistoria ja haasteet koulussa (Khachatryan 2024). Yksittäinen riskitekijä ei selitä henkirikoksen tekemistä nuorella iällä, mutta useiden riskitekijöiden yhteisvaikutus lisää riskiä. Merkittävimmät riskitekijät näyttäisivät liittyvän ympäristöön ja sosioekonomiseen asemaan, kuten rikkinäiseen kotiin, perheen matalaan sosioekonomiseen asemaan ja lapsuudessa koettuun väkivaltaan. Käyttäytymiseen liittyviä riskitekijöitä on koulusta erottaminen, käytöshäiriöt, positiivinen asenne rikollisuutta kohtaan, aseiden kantaminen ja rikosten tekeminen alle 14-vuotiaana. (Ahonen ym. 2016; Farrington & Loeber 2011a; 2011b) Aikaisemmissa suomalaisissa tutkimuksissa nuorten henkirikollisuudesta on huomattu hyvin samankaltaisia piirteitä (Hagelstam & Häkkänen 2006; Lehti 2007). Erityisesti päihderiippuvuus näyttäisi olevan ylisukupolvista, koska puolet nuorten henkirikoksen tekijöiden vanhemmista on päihderiippuvaisia (Lehti 2007, 43).

5 Henkirikollisuuden ilmitulo ja kehitys vuosina 2009–2022

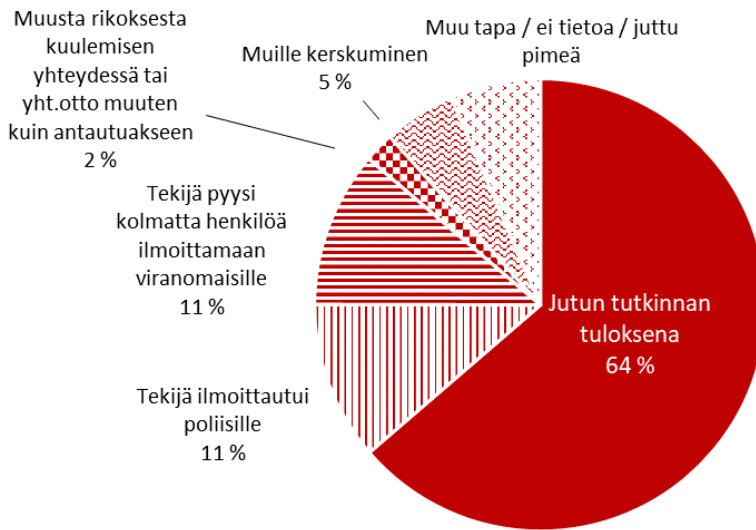
5.1 Henkirikosten ilmitulo

Piilorikollisuuden määrästä henkirikollisuudessa ei ole tarkkaa tietoa. Tuorein aiheesta tehty tutkimus on lähes kolmekymmentä vuotta sitten julkaistu Pajuoja ja Salmisen (1996) tutkimus, jonka perusteella arviolta 2–3 prosenttia henkirikoksista jäi tulematta ilmi. Pääosassa tapauksia kyse oli uhreista, joiden ruumista ei löydetty ja jotka päätyivät kadonneiksi henkilöiksi. Vuosina 2009–2022 ilmi tulleista henkirikostietokantaan kirjatusta selvitetystä henkirikoksista 80:n (7 %) poliisitutkinta oli alkanut kadonneen henkilön etsintänä ja osoittautunut myöhemmin henkirikokseksi.

Kuolemansyyntutkinnan kautta vireille tulleiden kaiken tyyppisten henkirikosten määrä oli vuosina 2009–2022 yhteensä 95, kahdeksan prosenttia kaikista poliisin tietoon tulleista henkirikoksista. Martti Lehden (2020, 41) arvion mukaan henkirikollisuuden ilmitulon kannalta vaikeasti tunnistettavia tai arvioitavia kuolemantapauksia kuolemansyyntutkintajärjestelmässä ovat terveydenhoitohenkilöstön tekemät, potilaisiin kohdistuvat henkirikokset sekä toisaalta tapaukset, joissa tarkkaa kuolinsyytä tai tahallisen väkivallan osuutta kuolemaan ei kyetä selvittämään.

Ilmi tulevat henkirikokset tulevat poliisin tietoon yleensä suhteellisen nopeasti. Katsauskauden henkirikoksista 65 prosenttia tuli poliisin tietoon tekopäivänä ja 12 prosenttia seuraavan päivän kuluessa. Kolmen vuorokauden sisällä teoista oli tullut ilmi 84 prosenttia. Viikkoa pidempään ilmitulo oli kestänyt 10 prosentissa tapauksia.

Rikoksista runsas puolet (55 %) oli tullut poliisin tietoon tekijän, uhrin itsensä tai silminnäkijän hälytettyä apua. Ruumiin löytymisen kautta ilmi oli tullut 21 prosenttia, ilmiannon kautta kuusi prosenttia ja muun rikoksen tutkinnan yhteydessä kolme prosenttia. Silminnäkijöitä oli 43 prosentilla ajanjakson henkirikoksia.

Kuvio 20. Epäillyn henkilöllisyyden selvittämistapa henkirikoksissa 2009–2022 (N=1110).

Lähes kaksi kolmannesta katsauskauden henkirikoksista oli selvinnyt poliisin oman tutkinnan kautta ja liki neljäsosassa rikoksia syyllinen oli ilmoittautunut itse joko suoraan, hätäkeskuksen tai kolmannen henkilön kautta poliisille (kuvio 20).

Henkirikostietokantaa kirjataan tietoja myös rikoksesta epäiltyjen käyttäytymisestä kuulusteluissa. Kaikkia ei toki kuulustella lainkaan: vuonna 2009–2022 henkirikoksiin syyllistyneistä miehistä 76 (8 %) ja naisista 11 (8 %) surmasi itsensä rikoksen yhteydessä tai välittömästi sen jälkeen. Miehistä myös 2 prosenttia ja naisista 5 prosenttia yritti itsemurhaa teon yhteydessä tai välittömästi sen jälkeen. Sekä miesten että naisten itsemurhat olivat yleisimpiä parisuhdetapoissa ja omiin lapsiin kohdistuneissa henkirikoksissa.

5.2 Vuosien 2009–2022 kokonaiskuva

Henkirikollisuuden kehitys maassamme oli myönteinen vuodesta 2009 vuoteen 2022. Suomen henkirikollisuuden taso noudattaa länsimaalaista, laskevaa trendiä. Henkirikollisuuden väheneminen on havaittavissa maantieteellisesti koko maassa keskimääräisten rikollisuustasojen tasaantumisessa maakuntien välillä. Henkirikollisuuden keskimääräinen taso on kaikissa maakunnissa alle 3 per 100 000 asukasta. Henkirikosseurannan mukaan

vuotuinen henkirikoksissa surmattujen määrä väheni seurantajakson alkupuolelta jakson loppupuolelle runsaalla kahdellakymmenellä (–22 %). Rikollisuustaso laski 1,8 surmatusta 1,4 surmattuun 100 000 asukasta kohti (–23 %). Laskeva trendi näyttäisi kuitenkin tasaantuneen hieman 2010–2020 vuosikymmenien vaihteessa. Myönteinen kehitys näkyi hieman selkeämmin miehiin kohdistuneessa väkivallassa. Miehiä surmattiin vuosina 2009–2015 vuosittain keskimäärin 70, vuosina 2016–2022 enää 52 (–25 %). Naisten vastaavat määrät olivat 29 ja 25 (–14 %). Naisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan torjunta on ollut keskeisellä sijalla viranomaisten ja järjestöjen ohjelmissa ja toiminnassa kuluvalle vuosituhannelle. Ainakin henkirikollisuudessa kehitys on ollut hyvä, joskin viime vuosina parisuhdeväkivallan ehkäisyyn tähtäävän toiminnan vaikutus näyttäisi hieman tasaantuneen. Parisuhdeväkivallan uhrina vuosittain kuolleiden naisten määrä väheni seurantajakson alkupuolen kuudestatoista jakson jälkipuoliskolla neljääntoista. Parisuhdeväkivallan uhrina vuosittain kuolleiden miesten määrä on pysynyt puolestaan hyvin tasaisesti noin viidessä.¹⁵

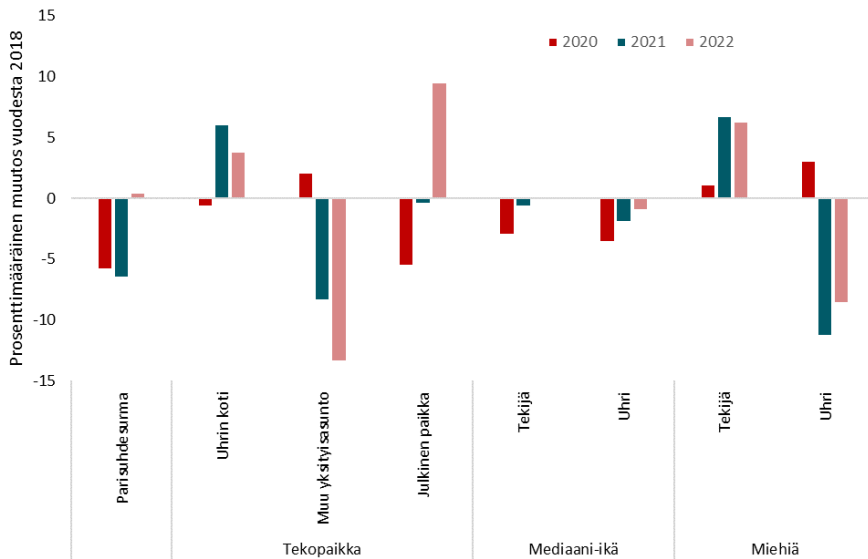
Henkirikollisuuden yleiskuva on pysynyt määrällisistä muutoksista huolimatta lähes muuttumattomana. Henkirikokset ovat tyypillisesti yhden, miespuolisen tekijän tekemiä. Myös suurin osa uhreista ovat miehiä. Tyypillinen suomalainen henkirikos on edelleenkin yksityisasunnossa tehtävä ryyppyriitatappo. Aseena on tyypillisesti keittiöveitsi. Syyllinen ja uhri ovat tuttuja, yksin asuvia, työelämästä syrjäytyneitä, alkoholisoituneita miehiä. Surmaajat ovat myös pääsääntöisesti uhrejaan nuorempia. Ei siten näyttäisi olevan täysin sattumanvaraista kuka ryyppyporukoissa surmaa ja kuka joutuu surmatuksi. Tekohetkellä osapuolet ovat yleensä 1–3 promillen humalassa, uhrin vahvemmin päihtyneitä kuin rikosten tekijät. Tyypillisesti henkirikoksen uhri kuoli välittömästi teon yhteydessä ilman ammattimaisesta ensihoitoa. Menehtymiseen myötävaikuttaneena tekijänä on usein ollut myös pitkäaikaisesta päihteiden käytöstä johtuva huono yleiskunto.

5.3 Korona-ajan tarkastelu

Koronapandemian aikainen yhteiskunnan sulkeutuminen sekä rajoitukset matkustamiseen ja fyysisiin kontakteihin julkisilla paikoilla vuosina 2020–2021 tarkoitti käytännössä suurelle osalle suomalaisista eristäytymistä kotioloihin. Ne myös vaikeuttivat hyvinvointipalveluiden tuen piiriin pääsyä tai siinä pysymistä. Kansainvälisessä vertailevassa tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin 23 valtion suuren kaupungin rikollisuustason muutosta

¹⁵ Kyse vuotuisten määrien pyöristetystä keskiarvoista jaksoilla 2009–2015 sekä 2016–2022, pois lukien vuosi 2019.

covid-19-pandemian aikana paljastaa, että koronarajoitukset vähensivät kaupunkiolosuhteissa tapahtuvia rikoksia, kuten varkauksia, ryöstöjä ja pahoinpitelyjä (Nivette, Zahnow & Aguilar 2021). Vuonna 2024 julkaistun systemaattisen katsauksen perusteella julkisilla paikoilla tapahtuneiden väkivaltarikosten määrä väheni koronarajoitusten aikana (poikkeuksena Yhdysvallat), kun taas lähisuhteiden väkivaltarikosten määrän muutoksista on saatu ristiriitaisia tuloksia. Henkirikosten määrään koronarajoituksilla ei näytä olleen vaikutusta. (Hoeboer ym. 2024.)

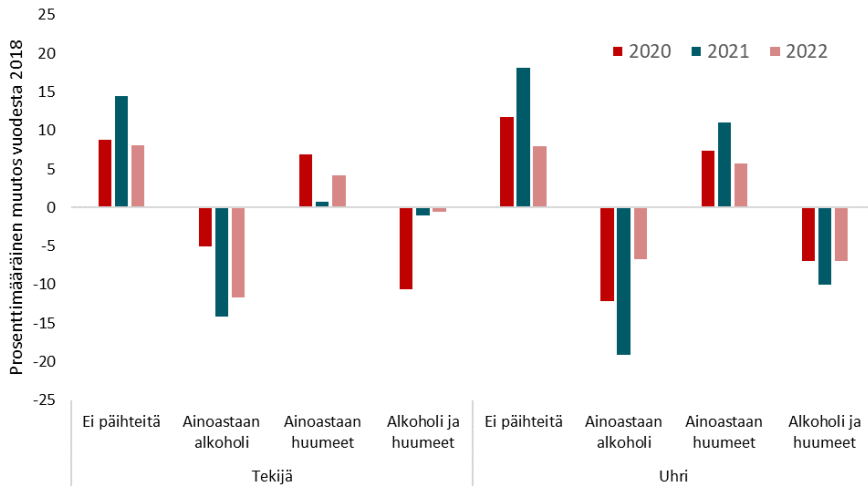

Kuvio 21. Henkirikosten prosentuaalinen muutos vuosina 2018–2022.

Kuvioihin 21 ja 22 on koottuna vuosien 2020–2022 aikana havaittuja muutoksia henkirikosten tilannekohtaisissa tekijöissä verrattuna vuoteen 2018. Siitä, ovatko muutokset osa pidempiaikaista trendiä vai korona-ajan poikkeamaa, voimme varmistua vasta vuosien kuluessa. Naisten tekemien henkirikosten suhteellinen osuus pieneni, mutta naisuhrien suhteellinen osuus kasvoi vuosina 2021 ja 2022. Parisuhdesurmien suhteellinen osuus kuitenkin pieni vuosina 2020–2021. Tekopaikkana uhrin koti yleistyi entisestään, mutta muunlaisten yksityistilojen osuus väheni. Vuonna 2022 koronapandemian hellittäessä julkisten tilojen osuus tekopaikkana kasvoi jälleen. Sekä tekijöiden että uhrien keskimääräinen ikä pieneni ja erityisesti vuonna 2020 tekijöiden ja uhrien mediaani-ikä oli matalampi kuin ennen korona-aikaa.

Teon aikaista päihtymystä tarkasteltaessa voidaan todeta, että päihteettömänä tehdyt teot korostuvat vuosina 2020–2022. Henkirikoksen tekijöiden ja uhrien alkoholin, tai alkoholin ja huumeiden vaikutusten alaisuus on

suhteessa vähentynyt, kun taas huumausaineiden vaikutuksen alaisuus on suhteessa kasvanut etenkin uhrien osalta.

Kuvio 22. Päihteiden käytön prosentuaalinen muutos henkirikoksissa vuosina 2018–2022.

Henkirikosten yhteydessä tehdyt muut rikokset ovat suhteessa vähentyneet: oheisrikollisuutta henkirikoksissa oli vuonna 2020 13 %, vuonna 2021 11 % ja vuonna 2022 9 % (vuosina 2009–2022 keskiarvo oli 16,4 %; vuonna 2018 19,5 %). Vähentymistä näyttää olleen erityisesti murtojen ja ryöstöjen osuuksissa, kuin myös hieman vuositasolla vaihtelevasti varkauksien osuuksissa (taulukko 9).

Taulukko 10. Oheisrikollisuutta sisältäneiden henkirikostapausten osuus vuosina 2018–2022 (%).

	2018	2020	2021	2022
Pommin räjäyttäminen	1,2	1,0	0,0	0,0
Raiskaus	0,0	1,0	0,0	1,5
Muu seksuaalinen teko	0,0	1,0	0,0	1,5
Murto	2,3	1,0	1,4	0,0
Tuhopoltto	3,5	4,1	4,2	0,0
Ryöstö	6,9	4,1	4,3	1,5
Varkaus	9,2	2,0	4,2	5,8
Oheisrikoksia esiintyi	19,5	13,3	11,3	8,7

5.4 Lopuksi

Viimeisen viiden vuoden aikana henkirikollisuuden tutkimuksessa ajan-kohtaisia aiheita ovat olleet mm. naisiin kohdistuneet parisuhdesurmat, erityisesti ampuma-aseet tekovälineinä sekä nuoret henkilöt henkirikosten uhreina ja tekijöinä (Suonpää ym. 2021; Krüsselmann ym. 2023; Kivivuori ym. 2024a; 2024b).

Parisuhdesurmien ehkäisemiseen voidaan panostaa parantamalla viranomaistahojen kykyä tunnistaa (ja siten puuttua) parisuhdeväkivaltaan. Tulosten perusteella parisuhdetappoja edeltää usein parisuhdeväkivaltaa. Joka toinen tekijä oli kohdistanut uhriin väkivaltaa ja lähes yhtä moni uhanut uhria jo ennen kuolemaan johtanutta rikostilannetta. Uhreista viidesosa oli kohdistanut tekijään väkivaltaa ennen rikostapahtumaa. Parisuhdeväkivalta on vaikuttanut olleen vaiettu asia, eikä uhri ole kyennyt suojautua siltä viranomaisten avulla: alle puolet uhreista oli kertonut kolmannelle henkilölle pelkäävänsä tekijää ja alle viidesosa oli ottanut yhteyttä poliisiin. Ensi- ja turvakotiin hakeutuminen tai lähestymiskiellon hakeminen oli harvinaista (5–6 %). Toimenpide-ehdotuksina voidaan pitää MARAK-toimintamallin (moniammatillinen riskinarviointikokous) jalkauttamista kansallisesti kaikkien alueiden käyttöön sekä poliisiin, terveysviranomaisten ja sosiaaliviranomaisten kouluttamista väkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen asiakastilanteissa. (Suonpää ym. 2021, 47, 79–97.) Lisää tutkimustietoa tarvittaisiin jo olemassa olevien (vakavaa) parisuhdeväkivaltaa ehkäisevien interventioiden vaikuttavuudesta.

Nuorten tekemä väkivaltarikollisuus on herättänyt laajaa julkista keskustelua ja huoltakin viime vuosina. Tapaukset, joissa nuoret ihmiset ovat henkirikosten tekijöinä tai uhreina ovat vähentyneet viimeisen 20 vuoden aikana ja ovat suhteellisen harvinaisia. Henkirikosseuranta-aineistolla tehdyn tutkimuksen mukaan erityisesti 15–29-vuotiaiden henkirikoksissa tyypillisiä ovat 1) uhrin, jotka käyttävät huumausaineita ja ovat altistuneita rikolliseen ympäristöön, 2) uhrin, joita kohtaan kohdistetaan väkivaltaa julkisella paikalla ja alkoholin käyttötilanteessa, sekä 3) nuoret, jotka joutuvat ennalta suunnitellun, useamman uhrin vaatineen ampumistilanteen uhriksi. Ylipäätänsä nuorten henkilöiden henkirikoksen uhriksi joutumisen kontekstit eroavat 5.2 luvussa kuvaillusta, tyypillisestä suomalaisesta henkirikoksesta. Tarve tarkemmalle ja syvällisemmälle nuorten henkilöiden henkirikollisuuden ja uhriksi joutumisen ymmärrykselle on tärkeää. Erityisesti huumeiden käytön, huumemarkkinoiden ja väkivallan keskeisten yhteyksien tunnistamiseen, sekä päihde- ja terveydenhoidon kehittäminen huumeiden käytön ja sen negatiivisten vaikutusten vähentämiseen tulisi kiinnittää huomiota.

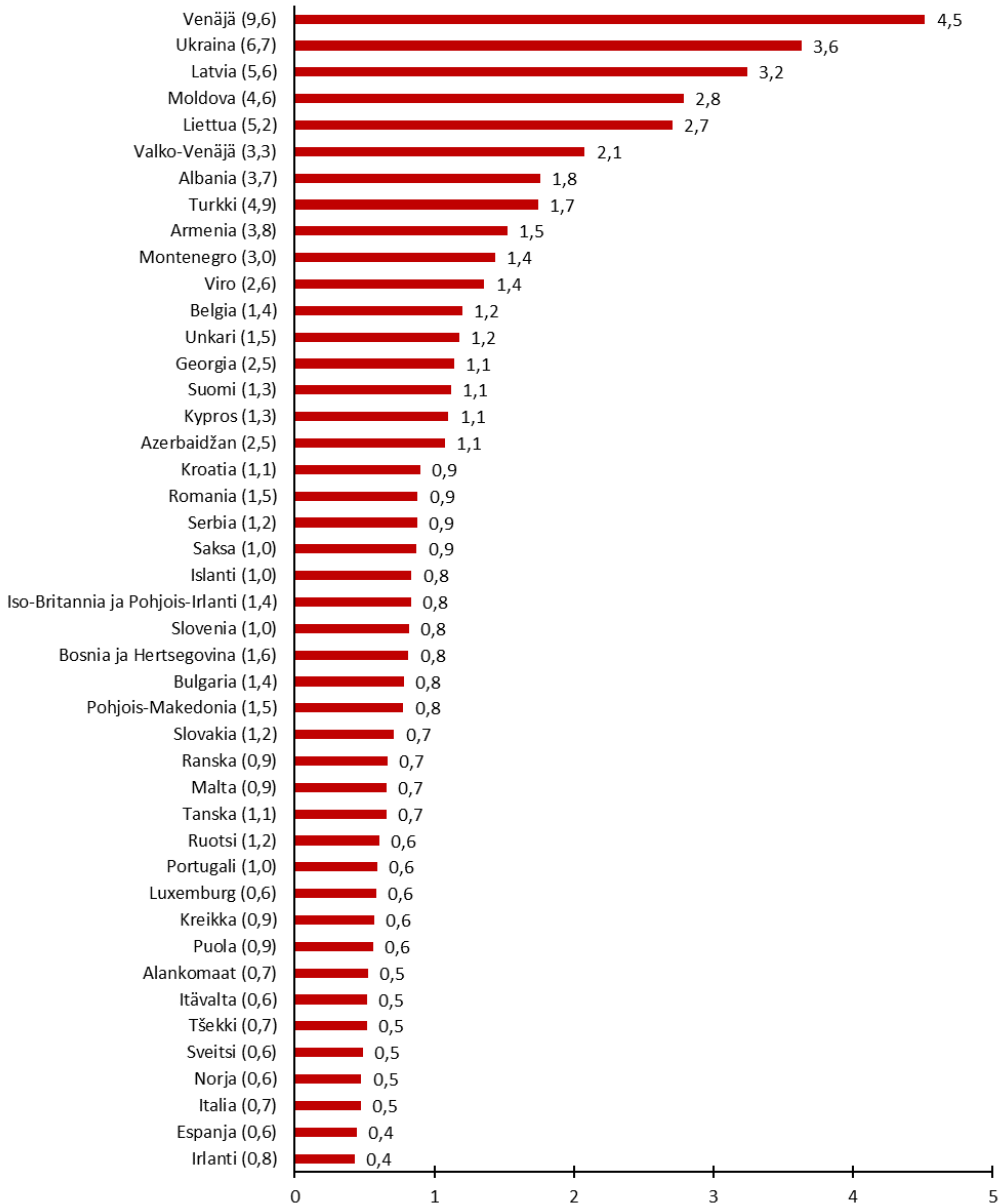
Kirjallisuutta

- Aebi, Marcelo F. & Antonia Linde. 2014. The persistence of lifestyles: Rates and correlates of homicide in Western Europe from 1960 to 2010. *European Journal of Criminology* 11(5): 552–577. <https://doi.org/10.1177/1477370814541178>
- Ahonen, Lia, Rolf Loeber & Dustin Pardini. 2016. The Prediction of Young Homicide and Violent Offenders. *Justice Quarterly* 33(7): 1265–1291. <https://doi.org/10.1080/07418825.2015.1081263>
- Eisner, Manuel. 2008. Modernity Strikes Back? A Historical Perspective on the Latest Increase in Interpersonal Violence (1960–1990). *International Journal of Conflict and Violence* 2(2): 288–316. <https://doi.org/10.4119/ijcv-2769>
- Farrington, David P. & Rolf Loeber. 2011a. Early Risk Factors for Convicted Homicide Offenders and Homicide Arrestees. Teoksessa *Young Homicide Offenders and Victims*, 57–77. Springer US. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-9949-8_4
- Farrington, David P. & Rolf Loeber. 2011b. Prediction of Homicide Offenders Out of Violent Boys. Teoksessa *Young Homicide Offenders and Victims*, 79–94. Springer US. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-9949-8_5
- Hagelstam, Camilla & Helinä Häkkänen. 2006. Adolescent homicides in Finland: Offence and offender characteristics. *Forensic Science International* 164(2): 110–115. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2005.12.006>
- Hoebner, Chris M., Willeke M. Kitselaar, Julia F. Henrich, ym. 2024. The Impact of COVID-19 on Crime: a Systematic Review. *American Journal of Criminal Justice* 49: 274–303. <https://doi.org/10.1007/s12103-023-09746-4>
- Khachatryan, Norair. 2024. Juvenile homicide offenders: A synopsis of the literature on characteristics and risk factors. Teoksessa Kathleen M. Heide (toim.), *The Routledge international handbook of juvenile homicide*, 26–42. Routledge.
- Kivivuori, Janne, Maiju Tanskanen, Karoliina Suonpää & Anna Raeste. 2024a. Comparing youth and adult homicide victimization in Finland 2002–2018: A latent class approach. *Nordic Journal of Criminology* 25(1): 1–17. <https://doi.org/10.18261/njc.25.1.7>
- Kivivuori, Janne, Shanta Balgobind Singh, Karoliina Suonpää, ym. 2024b. Homicide in Global Extremes: Exploring the Feasibility of EHM-Based Analysis in Finland and South Africa. *Journal of Contemporary Criminal Justice* 0(0). <https://doi.org/10.1177/10439862241242868>
- Krüsselmann, Katharina, Pauline Aarten, Sven Granath, ym. 2023. Firearm Homicides in Europe: A comparison with non-firearm homicides in five European countries. *Global Crime* 24(2): 145–167. <https://doi.org/10.1080/17440572.2023.2211513>
- Lappi-Seppälä, Tapio & Martti Lehti. 2015. Cross-comparative perspectives on global homicide trends. Teoksessa Michael Tonry (toim.), *Why Crime Rates Fall, and Why They Don't*. *Crime and Justice* 43: 135–230. <https://doi.org/10.1086/677979>
- Lehti, Martti. 2007. *Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <http://hdl.handle.net/10138/152540>

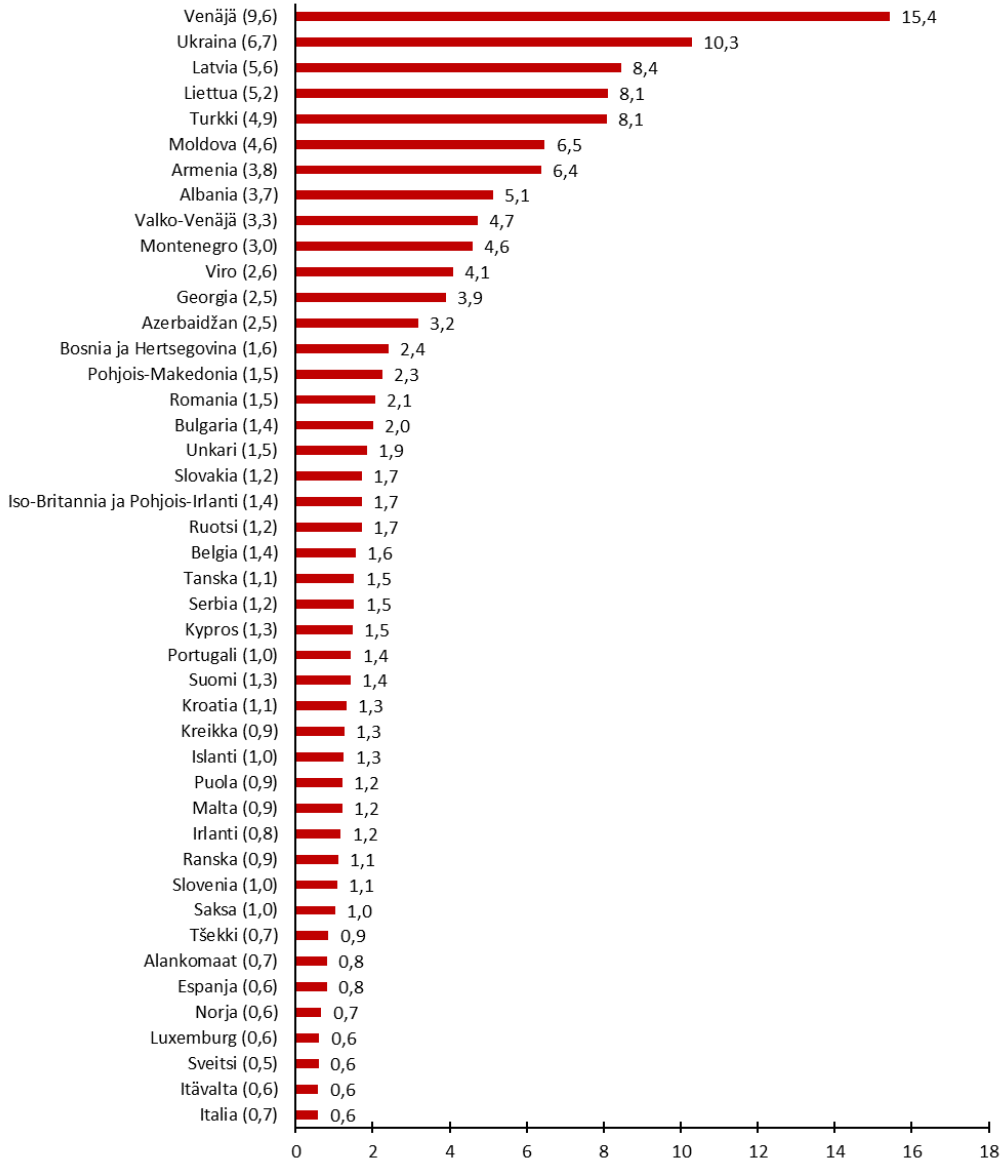
- Lehti, Martti. 2015. Homicide Drop in Finland, 1996–2012. *Journal of Scandinavian Studies in Crime Prevention and Criminology* 15(2): 182–199. <https://psycenet.apa.org/doi/10.1080/14043858.2014.963931>
- Lehti, Martti. 2020. *Henkirikoskatsaus 2020*. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/319479>
- Nieuwebeerta, Paul & Gerlof Leistra. 2007. *Dodelijk geweld. Moord en doodslag in Nederland*. Amsterdam: Balans.
- Nivette, Amy E., Renee Zahnow, Raul Aguilar, ym. 2021. A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime. *Nature Human Behaviour* 5: 868–877. <https://doi.org/10.1038/s41562-021-01139-z>
- Pajuoja, Jussi & Markku Salminen. 1996. *Kadonneet henkilöt*. Helsinki: Keskusrikospoliisi.
- Suonpää, Karoliina, Janne Kivivuori, Pauline Aarten, ym. 2022. Homicide drop in seven European countries: general or specific across countries and crime types? *European Journal of Criminology* 21(1): 3–30. <https://doi.org/10.1177/14773708221103799>
- Suonpää, Karoliina, Tarja Koskela, Mika Sutela, ym. 2023. *Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot: tapahtumaketjut, taustat ja ehkäisy*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023(16). Valtioneuvoston kanslia. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164731/VNTEAS_2023_16.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tilastokeskus. 2024a. *Kuolemansyytilasto*. Helsinki: Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/til/ksyyt/>
- Tilastokeskus. 2024b. *Rikos- ja pakkokeinotilasto*. Helsinki: Tilastokeskus. <https://stat.fi/til/rpk/>
- Tilastokeskus. 2024c. *Tilastollinen kuntaryhmitys*. Helsinki: Tilastokeskus. https://stat.fi/meta/kas/til_kuntaryhmit.html
- UNODC. 2023. *Global Study on Homicide 2023*. United Nations Office on Drugs and Crime. <https://doi.org/10.18356/c1241a80-en>
- World Health Organization. 2021. *Estimates of rates of homicides per 100 000 population*. <https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/estimates-of-rates-of-homicides-per-100-000-population>

Liitteet

Liite 1. Naisten henkirikoskuolleisuus sekä maan kokonaishenkirikostaso Euroopassa (surmattuja 100 000 naista kohti vuodessa; vuosien 2015–2019 keskiarvo).
(WHO: Estimates of rates of homicides per 100 000 population.)

Liite 2. Miesten henkirikoskuolleisuus sekä maan kokonaishenkirikostaso Euroopassa (surmattuja 100 000 miestä kohti vuodessa; vuosien 2015–2019 keskiarvo). (WHO: Estimates of rates of homicides per 100 000 population.)

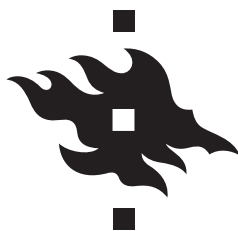

Liite 3. Osapuolten suhde naisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2009–2022.

Uhri oli tekijän	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2020	2021	2022
Puoliso	17	7	13	9	8	9	3	5	10	11	7	6	11
Seurustelukumppani	5	4	2	1	1	3	0	2	5	2	5	4	3
Ex-puoliso/seurustelukumppani	2	4	6	5	5	3	4	5	1	3	1	2	1
Lapsi	1	2	6	9	2	3	0	1	2	1	1	2	0
Vanhempi	1	1	1	3	2	0	3	3	2	1	2	3	2
Sisarus	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Muu sukulainen	0	1	0	1	0	1	0	0	1	1	2	1	0
Tuttava	5	5	5	3	5	4	4	2	4	5	4	4	4
Ennalta tuntematon	2	2	3	7	1	4	2	4	4	0	0	3	1
Muu tai ei tiedossa	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Yhteensä	34	27	37	41	24	27	16	22	30	24	23	25	22

Liite 4. Osapuolten suhde miehiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2009–2022.

Uhri oli tekijän	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2020	2021	2022
Puoliso	3	4	2	0	4	3	2	1	1	5	1	1	1
Seurustelukumppani	3	3	1	0	1	0	2	4	1	3	3	1	1
Ex-puoliso/seurustelukumppani	0	1	1	0	1	1	1	0	1	2	1	0	1
Lapsi	4	0	4	4	3	4	2	1	1	1	4	2	3
Vanhempi	4	3	2	1	0	3	0	4	0	2	2	5	2
Sisarus	1	1	3	0	2	0	2	1	0	2	2	2	0
Muu sukulainen	4	3	2	2	2	2	3	2	1	4	0	3	2
Tuttava	47	60	51	30	43	38	37	26	22	41	50	23	24
Ennalta tuntematon	14	13	5	8	8	7	17	12	9	3	6	4	9
Muu tai ei tiedossa	5	0	2	1	0	2	0	0	0	0	0	2	0
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	1	3	0	2	1	1	0	1	1	0	0	0	0
Yhteensä	86	91	73	48	65	61	66	52	37	63	69	43	43

HELSINGIN YLIOPISTO

**ISBN 978-951-51-0708-4 (PDF)
ISSN 2342-7779 (VERKKOJULKAISU)**

**UNIGRAFIA
HELSINKI 2024**